

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

63. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2016/9

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **A jövő felsőoktatásának kulcsszavai: verseny, minőség, teljesítmény és siker**

Cikkek

VIRÁGOS Márta: Innovatív könyvtári terek a felsőoktatási tudásközvetítés (tartalomközvetítés) megújításában	331
HOLL András – BILICSI Erika: Az Open Access és a sárgaköves út	340
DANCS Szabolcs: A Bibliográfiai Átállás programja – az RDA franciaországi átültetése	344

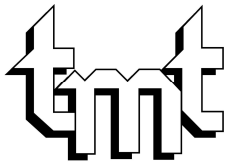
Beszámolók • Szemlék • Referátumok

Könyvtári reneszánsz. (Ism.: Giczi András Béla)	353
TÓSZEGI Zsuzsanna: Negyvenéves az Apple számítógép-óriás, amely Magyarországot is meghódította	354

Hírek

Szakkönyvtár nyílt Pesten a holokausztról • Szerzői jogdíjas médiatartalmak? • OSZK Magyar és magyar vonatkozású írott kulturális örökség • Épül az Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ • Forum Sententiarum Curiae • Aki létrehozta az első magyar gyerekkönyvtárat • Bekapná a nagyvilágot a legendás magyar Gömböc • Könyvnyomtatás, vagy e-könyvek – előnyök és hátrányok • Online is látogatható az Osztrák Nemzeti Könyvtár díszterme • Ügyfélszolgálati tréningen vettek részt az EKSZ munkatársai az ELTE Egyetemi Könyvtárban • Orbán Viktor a közlönyben okézta az Országos Széchényi Könyvtár fejlesztésével összefüggő feladatokról szóló határozatot • The Street Librarian • A Huawei okosítja a BorsodChem gyártását • Egy W3C dokumentum

(Összeállította: Berke Barnabásné és Fonyó Istvánné) 356

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 63 • 2016/9

Summaries

VIRÁGOS, M.: Innovative library spaces in the renewal of transfer of knowledge in higher education 331

Of the most crucial statements included in „Education and Training, 2020”, a European Committee-approved document, the author gives special emphasis to those strategies which are also specified in the higher education strategy of Hungary. Innovation has to be given special emphasis; innovative and original pedagogical methods have to be implemented; teachers have to be prepared to transfer knowledge to the Z generation by means of adequate methods. To meet these objectives, it is necessary to take into account the educational and study spaces required to facilitate the new information-acquisition habits of this generation. In this process, higher education libraries can assume a key role for the simple reason that the innovatively established library spaces are capable of ensuring the study as well as the information acquisition needs of the new generation. Libraries can create, in cooperation with other units of the university, integrated educational spaces within the library, which can serve as the prime movers of making the new methods general within the institution. The study demonstrates successful library spaces through a number of international examples.

HOLL, A. – BILICSI, E.: Open Access and the yellow brick road 340

There are two ways of implementing Open Access (OA): „green open access” or „gold open access” (the former means archiving in a repository, the latter making it immediately available by the publisher). It is a controversial issue which way is more easily viable: open access publishing may seem more efficient, while placing in a repository – more easily practicable (considering the opposition of business-oriented publishers). In practice, both ways are in use, although the number of articles published in repositories in the first decade of the 21st century was much higher than that published as open access (Gargouri et al., 2012). Some studies suggest that in the past ten years open access publishing in-

creased faster than repositories (Archambault et al., 2014). According to the OUTSELL report, the number of open access journals increased by 39% from 2013 to 2014, the growth rate with hybrid journals made up 9%, while in case of pure subscription journals a decrease of 14% was experienced. In 2014 when 14 publishers were surveyed – including the biggest ones: Elsevier, Springer, Taylor & Francis and Wiley – the number of pure open access journals exceeded 1500, i.e. 13% of all journals published (OUTSELL, 2015). The Directory of Open Access Journals (DOAJ) contained in 2014 about 10 000 titles (Olijhoek et al., 2015). This difference in scale is due to the large number of indie (small, independent, published by institutions) journals. The main challenges faced by open access journals are related to operating „peer review” and to attracting authors. The threshold of starting new journals is fairly low from the technological and financial points, because a choice of free software – such as Open Journal Systems, OJS – is available.

DANCS, Sz.: The Bibliographic Transition programme in France – adoption of RDA in France 344

As reported in an earlier study, in November 2014 two bibliographic agencies, the National Library (Bibliothèque nationale de France, BnF) and the Bibliographic Agency of Higher Education (Agence bibliographique de l'enseignement supérieur, ABES) issued a joint statement in which they took an official stand for the adoption of the cataloguing rules entitled Resource Description and Access (RDA) in France. In another joint statement, with the directors of regional centres of extension training (Association des directeurs de CRFCB) they outlined the expected stages of the Bibliographic Transition programme. This document envisages a slow (progressive) and deliberate schedule. The article describes in detail the preparations, organizational background and progress so far of the transition with the aim to provide some ideas for RDA implementation in Hungary.

Virágos Márta

Innovatív könyvtári terek a felsőoktatási tudásközvetítés (tartalomközvetítés) megújításában

A felsőoktatás versenyképessége a nemzetközi tudáspiacon történő pozíciószerezésre való készséget feltételezi, valamint a ranglistán való előrelépés és a tartós helytállás képességét. Az új felsőoktatási stratégia középpontjában a teljesítmény fokozása, a magas minőség és a versenyképes tudás elérése áll. Az új generációk új tanulási és információszerzési módszerekkel jelentkeznek. Ezekhez az igényekhez kell alkalmazkodni és megtalálni a megfelelő és inspiráló környezetet.

Tárgyszavak: *felsőoktatás; egyetemi könyvtár; tudás alapú társadalom, infokommunikáció*

2014-ben az *Európai Unió* megfelelő fórumain sor került az „Oktatás és képzés 2020” stratégiai keretrendszer átfogó féldős értékelésére, amelyben a tagállamok és a legfőbb érdekelt felek vettek részt. Az értékelés három fő szakpolitikai következtetése röviden a következő:

- Nagy értéket jelent egy integrált, az oktatás és a képzés minden szintjét átfogó keretrendszer. Mivel manapság fontos a rugalmasság és a tanulási tapasztalatok közötti átjárhatóság, szakpolitikai koherenciára van szükség a koragyermekkorai neveléstől és az iskolától a felsőoktatásig, a szakképzésig és a felnőttkori tanulásig.
- Az „Oktatás és képzés 2020” négy stratégiai célkitűzése (és a jelenlegi uniós referenciaértékek) továbbra is érvényben maradnak, mivel azokat átfogó és előrettekintő módon fogalmazták meg a 2009. évi EU-tanácsi következtetésekben. A szakpolitikai irányt azonban át kell állítani, hogy az figyelembe vegye mind a sürgető gazdasági kihívásokat, mind pedig azt a szerepet, amelyet az oktatás az alapvető értékek, az interkulturális kompetenciák és az aktív polgári szerepvállalás átadása terén játszik.
- Még intenzívebbé kell tenni az „Oktatás és képzés 2020” keretrendszernek az EU általános foglalkoztatási, növekedési és beruházási stratégiájában betöltött pozitív szerepét. [1]

Az *Európai Tanács* és az *Európai Bizottság* közös jelentése, amely 2015-ben készült el, a felsőoktatásra vonatkoztatva a következő prioritásokat emeli ki:

- (1) A felsőoktatási rendszereknek hozzá kell járulniuk a tudásalapú gazdasághoz. A felsőoktatásnak eredményesen kell reagálnia a válto-

zó társadalom és munkaerőpiac igényeire azáltal, hogy biztosítja, hogy a modernizáció az oktatás, a kutatás és az innováció közötti szinergiákra összpontosítson, továbbá azzal, hogy összekapcsolja a felsőoktatási intézményeket és a helyi közösségeket és régiókat, valamint innovatív megközelítéseket alkalmazzon a tananyag relevanciájának javítása érdekében, többek között az információs és kommunikációs technológiák (IKT) alkalmazása révén.

- (2) Támogatandó az innovatív pedagógiai módszerek és a digitális készségek és eszközök aktívabb használata. A digitális forradalom fokozza a digitális készségek és kompetenciák iránti keresletet, az oktatásnak és a képzésnek pedig figyelembe kell vennie ezt a szükségletet. Ehhez infrastrukturális beruházások, szervezeti változások, az oktatók számára pedig digitális eszközök és digitális kompetenciák szükségesek, és létre kell hozni digitális (és nyitott) oktatási segédanyagokat és jó minőségű oktatási szoftvereket. Innovatív és aktív pedagógiai módszereket kell bevezetni, amelyek részvételen alapuló és projektalapú megoldásokra építenek. A nyílt oktatási környezet képes elősegíteni az oktatási ágazatok közötti együttműködést, többek között a hátrányos helyzetű tanulók kapcsán is.
- (3) Fontos az oktatóknak nyújtott határozott támogatás. Az oktatókat fel kell készíteni arra, hogy kezelni tudják a hallgatók egyre nagyobb fokú sokféleségét és optimális módon használják az innovatív pedagógiai módszereket és az IKT-eszközöket. Ehhez folyamatos továbbképzést kell nyújtani a számukra. [2]

A jövő felsőoktatásának kulcsszavai: verseny, minőség, teljesítmény és siker

„2030-ra olyan felsőoktatási rendszert kell létrehozni, ahol a rendelkezésre álló állami forrásokat a nemzetközi versenyben is bizonyítottan erős területekre lehet koncentrálni, vagyis a gazdaságpolitikában bevált ágazati szemléletű megközelítést a felsőoktatásba is át kell vezetni. A minőségi oktatás egyik kulcsa a differenciálás, amelyet azonban a képzési területeken kívül a felsőoktatási intézmények profilja és a hallgatók képessége terén is egyaránt érvényesíteni kell.” [3]

A felsőoktatás versenyképessége a nemzetközi tudáspiacon történő pozíciószerezésre való készséget feltételezi, valamint a ranglistán való előrelépés és a tartós helytállás képességét. Ezt a képességet az oktatási piacon a hallgatókért való versenyben végzett sikeres szereplés (hazai hallgatók vonzása, hazai tehetségek megtartása, külföldi hallgatók irányába vonzerő megléte), az elért tudáspiaci részesedés és jövedelmezőség megtartása és fenntartható növelése jelenti. Ide tartozik az oktatási, nemzetközi, tudományos kutatási tevékenységben, az innováció terén megszerzett pozíció megtartása és erősítése (kutatóegyetemek nemzetközi rangsorában elért helyezése), valamint a vonzerő a nemzetközi szabad tőke kutatási megbízásaira, kutatási együttműködési célú bevonására. Ezek a jellemzők nem egyenlő súllyal befolyásolják a versenyképességet, prioritásukat is meg kell határozni.

A versenyképességet befolyásoló tényezők közül a téma szempontjából a legfontosabbak:

- Az oktatás színvonala, minősége. A fogalmak tisztázása (mit is értünk színvonalon, minőségben, miként változik ez a képzési szint, a képzési terület szerint) elengedhetetlen. Más a minőség megítélése a professzor, a jól és a rosszul tanuló hallgató, a potenciális munkáltató, és az intézmény tulajdonosa szempontjából is. Nem szabad leszűkíteni a minőség fogalmát az akadémiai kiválóság kérdésére.
- A felsőoktatási infrastruktúra nagyobb tömegű hazai és külföldi hallgató befogadására való alkalmassága (kampuszok, kollégiumok).
- Oktatási és tanulási technológiák fejlettsége.
- A kibocsátott diplomák mögötti tudásanyag, a kifejlesztett képességek viszonya a hazai és az európai munkaerőpiac igényeihez. A tudásanyag mögött tananyag, hatékony oktatási módszer, hallgatói motiváció, kreatív környezet és még számos tényező húzódik meg. [4],[5]

Nem véletlen, hogy a felsőfokú oktatás területén az elmúlt években számos kritika fogalmazódott meg, melyek egyaránt érintették a képzések minőségét, tartalmát és szerkezetét. A versenyképesség fokozása szempontjából fontos egyrészt a hallgatók kompetenciaszintjének emelése, másrészt a korszerű tanulási stratégiák elsajátítása: ezzel elérhető lesz, hogy a hallgatók képessége és tudásszintje a munkaerő-piaci elvárásoknak megfeleljen.

Egy egyetem stratégiai célja egyértelműen az, hogy minél eredményesebben nyújtsa szolgáltatásait, polgárait pedig tértől és időtől függetlenül a lehető legmagasabb színvonalon tudja kiszolgálni. Ez a felsőoktatásba beérkező Z-generáció számára a hagyományostól eltérő, innovatív tanulási környezet biztosítását jelenti. **Az innovatív tanulási környezet a valós és virtuális terek olyan szimbiózisát jelenti, amelyek optimális feltételeket nyújtanak a tanuláshoz, kutatáshoz, általános informálódáshoz és közösségi élethez.** Olyan feltételek, amelyek megteremtik az oktatáshoz, a tanuláshoz és a kutatáshoz kapcsolódó tudományos dokumentum- és információellátás, valamint egy magas szintű hálózati, technológiai alapú tartalomfejlesztés és kommunikáció környezetét.

Ahhoz, hogy az egyetemi környezetet fel lehessen készíteni az új igények kielégítésére, egyrészt számba kell venni az új oktatási módszerek alkalmazásához szükséges oktatási és tanulási terek kialakítási követelményeit, másrészt ténylegesen meg kell ismerni a Z-generáció tanulási, információszerezési szokásait. Ennek a generációnak a tagjait az 1996 után született fiatalok alkotják, ők az információs kor gyermekei, együtt nőttek fel az internethasználat elterjedésével. A digitális nemzedék első hullámaként tartjuk számon őket.

Nagymértékben különböznek az előző generációtól, hiszen ők a világ első globális nemzedéke, a globális falu első gyermekei, akik ugyanazon a zenén, ételen, mozifilmen, és divatirányzaton nőnek föl. Ez a nemzedék a legkisebb létszámú, a legoktatottabb, a legkisebb családba született, a legidősebb anyák nevelik, és a leghosszabb várható élettartammal rendelkezik. Ők az X-, vagy az Y-generáció gyermekei. A jövő generációja abban is különbözik a korábbiaktól, hogy egy digitális generáció, ők a „dotcom” gyerekek, beleszülettek a digitalizált világba, így minden digitális eszközt természetesnek vesznek, az emberek mindennapjainak nemcsak kiegészítéseként, hanem szerves

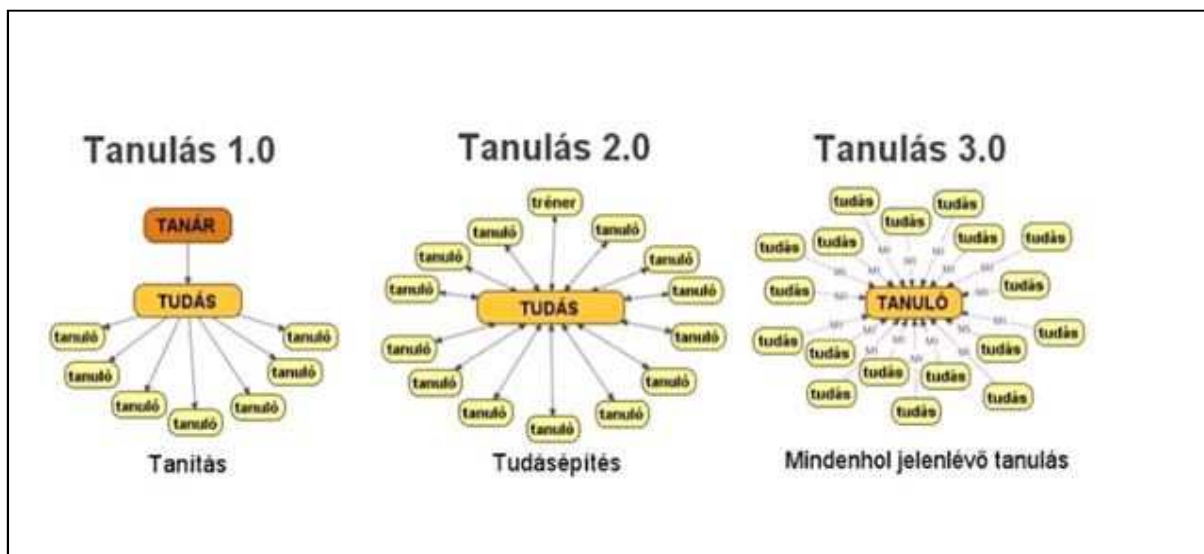
részeként kezelik őket. A mai fiatalok virtuális közösségekben élnek, a világhálón töltik szabadidejük nagy részét, és kapcsolataikat is az internetes közösségi oldalakon építik ki; féltik azonban, hogy a virtuális térben nem tanulják meg a konfliktusokat megfelelően kezelni. A GfK-csoport kutatása szerint a magyar fiatalok egynegyede érzi úgy, hogy nem tud beilleszkedni a szűk környezetébe, és sokkal könnyebben talál barátokra a virtuális térben. A Z-generáció az információfeldolgozásban sokkal jobb képességekkel rendelkezik, mint az előző nemzedékek, viszont esetükben rövidül a figyelem időtartama, és az elvont gondolkodással szemben a képekben való gondolkodás kerül előtérbe. Nagy Zoltán médiakutató felsőoktatási intézményekben végzett felmérés alapján azt állapította meg, hogy egy 12 soros, egyperces olvasmányi tartalommal a hallgatók alig 60%-a volt képes megbirkózni a kiszabott idő alatt, a tartalmat reprodukálni pedig csak 1/3-uk volt képes. [6]

Összegezve megállapíthatjuk, hogy egy új hallgatói generáció jelent meg, akik digitális eszközökön

nőttek fel a mindennapi környezetükben. Számukra fontos az azonnali információszerzés, széleskörű hálózati kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, melyben szívesen osztják meg a megszerzett vagy az általuk generált tartalmakat. Az idősebb generáció – természetesen az oktatói kar nagyobb hányada – egy analóg világban született, ezáltal bevándorlóvá vált az új világban, számukra folyamatos tanulás és fejlődés szükséges az új technológiák készségszintű használatához.

A webtechnológiák innovációja mind az információszerzésben mind a tanulási folyamatban óriási átalakulást hozott. Az információszerzésben a technológia lehetővé tette a felhasználók számára, hogy passzív fogyasztókból az információ lényeges elemeinek létrehozásában is részt vehessenek, sőt a mobil technológia révén a személyre szabott információs csomagokhoz juthatnak.

A tanulási folyamatban a fejlődést az alábbi módon tudjuk érzékeltetni az 1. ábrán:

1. ábra forrása: Turcsányi-Szabó Márta: Fenntartható innováció a tanárképzésben – az elméletől a gyakorlatig

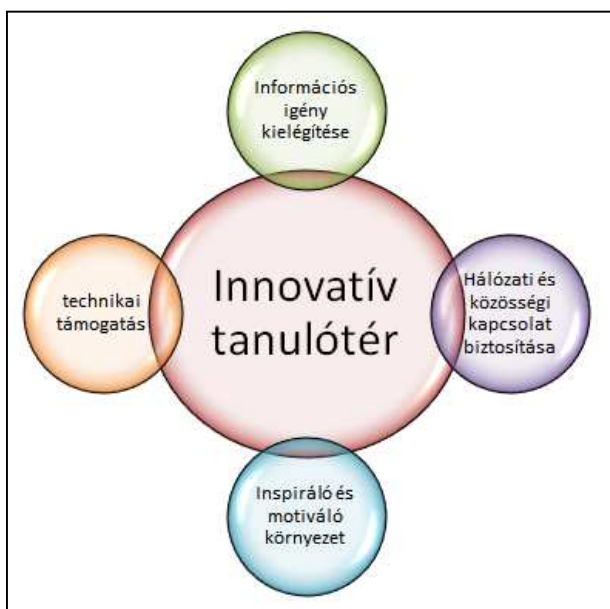
Nemzetközi kitekintés

Az új generációk oktatása más módszereket igényel. Ezt nemcsak oktatáskutatók fogalmazták meg, de a felsőoktatási intézmények vezetői is. Az Egyesült Államokban és Európa fejlett országaiban már évekkel korábban felismerték, hogy a versenyképesség egyik kulcseleme az, hogy az új, interneten elérhető eszközöket teljes mértékben a

tanítás-tanulás folyamatába integrálják. Ezekben az országokban több felmérés és összefoglaló tanulmány készült, amelyek azt mutatták be, hogy milyen stratégiával és fejlesztésekkel tudták megvalósítani a sikeres projekteket az intézményekben. Minden tanulmány egyetért abban, hogy **akkor lehet eredményes a fejlesztés, ha a felsőoktatási intézmény minden érdekelt felet bevon a stratégia megalkotásába és végrehajtásába**

(oktatási szakember, informatikus, könyvtáros, akadémiai szféra).

A National Science Foundation (USA) által támogatott „Planning for Assessing 21st Century Spaces for 21st Century Learners” tanulmány különböző oktatási profilú amerikai egyetemek projektjeit mutatja be.[7] Ahhoz, hogy eredményesen lehessen kialakítani az új oktató- és tanulótereket, fel kellett mérni az intézményben alkalmazott oktatási módszereket és a hallgatók tanulási szokásait. Ezután indult el a közös tervezés és megvalósítás, amely a sikeres esetekben az egész egyetemi kampusz épületegyüttesének korszerűsítését célozta meg: olyan tanulóterek (hub) kialakítására törekedtek, melyek biztosítani tudják a mai hallgatók információszerezési, tanulási és közösségi kommunikációs igényeit. A tanulmány a 2. ábrán bemutatott követelményeket támasztja egy modern tanulóközpont irányába.

2. ábra **Modern tanulóközpont követelményei**
(saját készítésű ábra)

A JISC (Joint Information Systems Committee = Egyesült Információs Rendszerek Tanácsa) 2006-ban adott közre egy útmutatót „Designing Spaces for Effective Learning” címmel, amelyben elsősorban a tervezés szempontjaira helyezi a hangsúlyt.[8] Néhány fontos megállapítást az egyes intézmények részéről érdemes kiemelni:

„A tanulási módszer 21. századnak megfelelő kiépítésében az adott intézmény összes érdekelt szereplőjének részt kell vennie, mert ez nem egy

Virágos M.: Innovatív könyvtári terek a felsőoktatási ...

rövid távú átalakítást, hanem egy hosszú változási folyamatot jelent.” (JISC: E-learning Group, 2005)

„Nem lehetünk biztosak abban, hogy a megalkotott terek hogyan lesznek majd a jövőben hasznosítva. De lehetőséget teremtünk arra, hogy a változások megtörténjenek.” (Tom Finnigan, Glasgow Caledonian University)

„A technológia gyorsabban változik, mint elképzelnénk. Egy új dizájnnak a holnap technológiáját kell tükröznie, ahelyett, hogy a ma építene.”

A JISC-útmutató a következő elvek figyelembevételét javasolja az új tanulóterek kialakításánál és tervezésénél:

- **rugalmasság:** képes legyen alkalmazkodni a jelenlegi és a jövőbeni pedagógiai módszerekhez;
- **átrendezhetőség:** könnyen lehessen a technológiai cserét végrehajtani;
- **merészség:** mutasson túl a hagyományos és bevált technológián és módszereken;
- **kreativitás:** inspirálja az oktatókat és a hallgatókat;
- **támogató és motiváló:** segítse elő a különböző típusú használó tanulási készségének fejlődését;
- **többfunkciós:** segítse elő mindenki számára a tanulás folyamatát, elégítse ki a speciális egyéni és csoportos igényeket.

Nagy-Britanniában az informális, közösségi és szociális funkciókat is betöltő tanulóterek (LearningCenters) kialakításának már körülbelül 20 éve van hagyománya. A kikapcsolódást, barátokkal való beszélgetést, kávézás közbeni internetezést egyszerre biztosító „tanulókávézó” (Learning Café) megalkotásában úttörő szerepet játszott a Caledonian University (Glasgow) tervező csapata, akik azt a feladatot kapták, hogy az egyetemi élettér központja legyen az új könyvtár, ahol a hallgató a nap 24 órájában hasznosan töltheti idejét (3. ábra).

A 2009-ben átadott Saltire Centre azóta az egyetem tanuló és szociális központjaként szolgál, és minden típusú szolgáltatást tud nyújtani. Különböző hallgatói szolgáltatás (tanulmányi tanácsadás), könyv- és laptopkölcsonzés, könyvtári szolgáltatásokhoz való hozzáférés, hálózati és WIFI kapcsolat, egyéni és csoportos tanulóterek, formális és informális megbeszélések, rekreáció. [9]

Franciaországban az *Egyetemi Rektork Kollégiuma* (Conférence des présidents d’université) adott ki 2011-ben egy hasonló jellegű, de jóval részletesebb útmutatót, mint a JISC. Hasonlóan az eddig említett anyagokhoz, ez is erősen hangsú-

lyozza az oktatás és a tanulás módszerének és jellegének változását, és világosan megfogalmazza a tanulási folyamat erős „szociális” (közösségi) jellegét. Követendő példaként több angliai egyetemet is bemutat: a *Sheffield Hallam University* (Sheffield), a *Saltire Centre* (Glasgow) és az *Imperial College* (London), amelyek esetében mindenhol az innovatív tanulóközpontok kialakítását hangsúlyozza. Az útmutatót az oktatási minisztérium elfogadta és ma már követendő módszereket és szabványokat jelentenek a felsőoktatás szereplői számára. [10]

3. ábra **Learning Café at Glasgow Caledonian University**

A példák kiemelése nem véletlen, hiszen Európában az Egyesült Királyságban indult el leghamarabb a felsőoktatási könyvtárak funkcióváltása. Ennek legfontosabb kiváltó okai a következők:

1. Az elektronikus információforrások számának jelentős növekedése, különösen a nyomtatott folyóiratok előfizetéséről az elektronikus változatra történő átállás;
2. Az elektronikus tananyagok elterjedése;
3. A kutatók távolmaradása;
4. A projektmunka és feladatmegoldás elterjedése;
5. A könyvtárosok aktív bevonása a tananyagmodulok kidolgozásába és oktatásába;
6. A mobil eszközök alkalmazásának elterjedése;
7. Jelentős könyvtári terek felszabadulása (katalógusok, referenszrészleg, nyomtatott folyóirat-részleg).

A nyomtatott folyóiratok tárolásának megszűnésével óriási terek szabadultak fel a nagy egyetemi könyvtárakban, és ez jó lehetőséget nyújtott a terek átalakítására. Ehhez kapcsolódott az a pozitív folyamat, amely az elektronikus oktatási anyagok elkészítéséhez a könyvtárak intenzívebb rész-

vételét és bevonását igényelte. És természetesen az új használói generáció (Y és Z) új tanulási és információszerzési szokásai is sürgették a változtatást. A hallgatók körében végzett felmérések, interjúk válaszai szinte mindenhol azt az igényt fogalmazták meg, hogy az egyetemisták igénylik a könyvtárat mint fizikai teret, csak nem abban a formában, mint elődeik. Nekik egy teljesen behálózott és a nap minden órájában nyitva lévő helyiségre van szükségük, egy olyan helyre, ami mindent szolgáltat: csendes tanulórészt, csoportos munkára (projekttervezésre) alkalmas helyet, kávézásra, evésre, újságolvasásra, barátokkal történő beszélgetésre alkalmas tereket, vagy éppen pihenésre, csendes elmélkedésre berendezett sarkokat. Álljon rendelkezésre kivetítő, okostábla, szkennel, másolóberendezés lehetőleg alapvető dokumentumkészítő felszereléssel (spirálozó, kapcsoló, lapvágó, stb.).

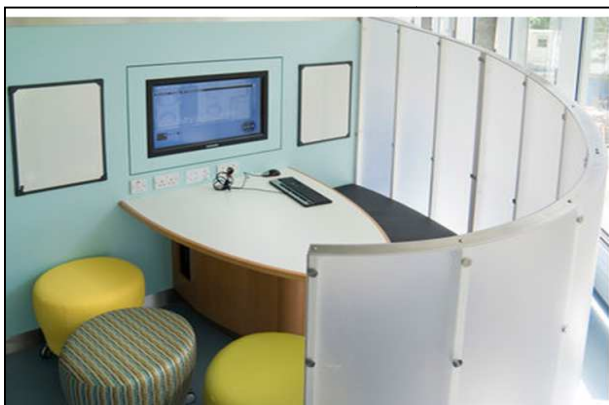
A példaként szolgáló könyvtárak esetében a létrehozott terek mindegyike tulajdonképpen egy nagy terület, melyet rugalmasan lehet alakítani és változtatni mobil eszközökkel a használók aktuális igényeinek megfelelően.

Az Imperial College (London) esetében hamar felmerült a hallgatói igény a könyvtár átalakítására. A hatalmas területet elfoglaló kötött folyóirat-állománnyal (500 m²) már senki nem használta, mert a könyvtár áttért az e-only előfizetésre. Viszont a csak mester- (és doktori) képzést folytató egyetem nagyon sok teamfeladatot és felkészülést kívánt a hallgatóktól, amihez csoportos munkára alkalmas, fejlett technikával felszerelt „kabinokra” volt szükség. A mobil paravánokkal gyorsan és létszámgigény szerint lehet kialakítani a kabinokat a beépített technika körül, ahogy látható a 4. ábrán.

4. ábra **Az Imperial College (London) folyóirat-részlegének átalakítása**

A teammunkára alkalmas kabinok és tanulás kialakítására számos ötletes megoldást találunk. Sok felsőoktatási intézményben az egyetem valamelyik központi egységében (ami lehet a könyvtár is) hoznak létre több csoportos tanulásra alkalmas részleget, ezek foglalása általában a tanulmányi rendszeren keresztül történik. A könyvtárak lehetőség szerint igyekeznek megoldást találni a különböző típusú használói terek biztosítására, amint a néhány következő példa is mutatja (5–8. ábra).

5. ábra University of Edinburgh Library

6. ábra: Kingston University London: teammunkára alkalmas tér

A közösségi terek nagyon fontos szerepet kaptak a hallgatók életében, hiszen alkalmasak a diákok tanórán kívüli tevékenységeinek betöltésére. Fontos szerepet játszanak akkor is, ha az egyetem vagy a könyvtár nem tud csoportos munkára alkalmas helyiséget biztosítani. Itt lehet tanulni is, a beszélgetés és az evés nincs tiltva, mint a könyvtár többi tanulóterében.

7. ábra: Essex University Library (UK): csoportos tanulóter

8. ábra A Kingston University London 24 órában nyitva tartó kávézója

Magyarország

Magyarországon, mind az Nftv. (2011. évi CCIV. Törvény a nemzeti felsőoktatásról), mind a könyvtári törvény értelmében a felsőoktatási könyvtár az intézmény központi tudásallokáló szervezete, történelmileg a tudásanyag koncentrációjában vállalt szerepe (gyűjtés, feldolgozás/rendszerezés, megőrzés, közzététel) ugyanaz. Ami óriási változást jelent, az az információkezelési technikák (technológia és módszer) gyors megjelenése, elterjedése és a hallgatók tanulási és információszerzési szokásainak megváltozása.

Az utóbbi években a felsőoktatási könyvtárakban itthon is jelentős funkcióbővülést érzékelhetünk, amelyek alkalmazkodnak a használók egyre differenciáltabb igényeihez. Ezek közül két fontos könyvtárhasználati tényezőt emelhetünk ki: az egyik az újfajta tanulási, a másik a rekreációs igények együttes megjelenése.

A használók igényeihez igazodó terek esetében a magyar nyelvű szakirodalom is több éve foglalkozik a könyvtár mint „harmadik hely” fogalmával és szerepével, vagyis a könyvtár közösségi térként való funkciójával. Egyre több könyvtár törekszik arra, hogy kialakítson az intézményen belül kapcsolódásra, találkozásra és beszélgetésre alkalmas körzetet. Erre az egyik legjobb példa a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* kávézója, amely egyesíti magában ezeket a lehetőségeket. E terek szerepe és jelentősége nagyon fontos: egyrészt elősegítik a hosszú tanulási periódus időnkénti feloldását, másrészt jelentősen fokozzák a könyvtár népszerűségét, mivel a szociális (mai terminológiával élve a könyvtár harmadik missziója) funkciót erősítik az intézményben. Az innováció és a fantázia működhet a tervezésben és a kialakításban.

A felsőoktatási könyvtárak a különböző szakterületeken tanuló hallgatók tanulási és információszereési igényeit elégítik ki és segítik. A magyar egyetemeken nincsenek egységesen elfogadott pedagógiai módszerek, minden intézmény/kar az általa bevezetett módszertant alkalmazza. Vannak olyan helyek, ahol az elektronikus oktatási módszerek jobban elterjedtek, de kivételes esetben találkozhatunk csak a tanulóterek kialakításának innovatív eszméjével.

A felsőoktatási könyvtárak zömében folyik már formális és informális felhasználóképzés, éppen ezért alkalmasak arra, hogy kezdeményezői legyenek innovatív terek kialakításának és az oktatási egységekkel való közös használatának.

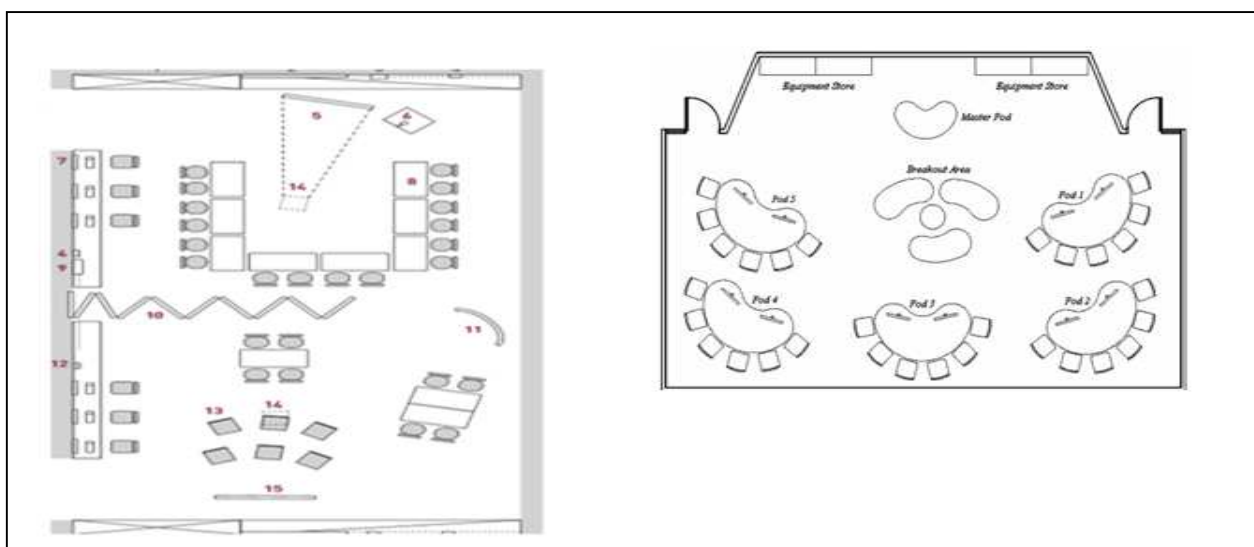
A külföldi példák, a hallgatók körében végzett felmérések, valamint a felhasználóképzés során szerzett tapasztalatok alapján az alábbi irányzatok különíthetők el:

- Hagyományos formális oktatási módszer: tantermi előadás, ahol az előadó a hallgatókkal szemben állva adja át az ismereteket, az interaktivitás minimális a hallgatók és az oktató között.
- Hagyományos elrendezésű teremben interaktív oktatás, ahol a hallgatók bevonása megtörténik.
- Nem hagyományos elrendezésű teremben a hallgatók aktív részvétele kívánalom is, és megoldott.
- A hallgatók csoportos munkája előírás (projektek készítése).
- A hallgatók folyamatos egyéni felkészülése előírás.

A felsorolt szempontokat figyelembe véve az alábbi könyvtári tanuló-, és oktatóterek kialakítását érdemes megcélozni:

1. *Interaktív oktatótér:*

Az interaktivitást elő lehet segíteni többféle elrendezéssel: egyrészt U-alak kialakításával, vagy egy teljesen mobil, szigetszerű rendezéssel (Pod kialakítással). Az utóbbi további előnye lehet az, hogy szükség szerint további formák képezhetők belőle. A mobil kialakításnál az IT biztosítására kell külön figyelni. Alapfelszerelés az interaktív tábla és a projektor, WIFI. Az ábrákon alakítható terem valamint egy Pod rendszerű kialakítás látható (9. ábra).

9. ábra **Termek kialakítása**

2. Tanulóterek:

- a. Hagyományos elrendezés: esetében a jó megvilágítást, a kényelmes széket és a tanuláshoz szükséges intimitás meglétét kell biztosítani. A hagyományos tereken belül fontos megoldani az egyéni, nagyon csendes kuckók kialakítását. A külföldi könyvtárakban megkülönböztetik a „silent” és a „quiet” zónákat. Az első a teljes csendet jelenti, ahol nincs telefon, beszélgetés és számítógép, tehát valóban az elmélyült tanulást szolgálja. A második zónában lehet csendesen beszélgetni, csoportos tanulásra szolgáló asztalok lehetnek és halk telefonbeszélgetés is engedélyezett. A zónákat jól értelmezhető jelzésekkel különböztetik meg (10. ábra).
- b. Csoportos tanulószobák: 4-8 fős egységek kialakítására mindenhol szükség lenne a kampuszokon: egyrészt projektmunkák elkészítésére, másrészt vizsgára/dolgozatra való felkészüléshez. Ezeknek az egységeknek a kialakítása többféleképpen történhet. Ahol rendelkezésre áll nagy multifunkcionális tér, ott mobil fallal lehet kis szigeteket kialakítani, ahol nem, ott hangszigeteléssel kell leválasztani a hagyományos tanulóteréből. Az alapfelszerelést kell jól meghatározni: PC, laptop, interaktív tábla vagy kivetítő stb.
- c. A rekreációs és közösségi terek is alkalmasak a tanulásra, de elsődleges funkciójuk a pihenés és a közösségi igények kielégítése.

10. ábra Library, University of Plymouth

Konklúzió

Mind a felsőoktatási stratégia, mind a júniusban elfogadott Nftv. módosítás abba az irányba fogja elmozdítani az oktatás struktúráját a felsőoktatásban, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek az intézmények a korszerű és innovatív pedagógiai

módszerek alkalmazására. Ehhez pedig át kell gondolni a rendelkezésre álló infrastruktúrát és megtenni azokat az átalakításokat, amelyeket a nyugat-európai és az amerikai egyetemek már megtettek, hogy sikeresen alkalmazkodjanak a jelen és a jövő generáció tanulási igényeihez. Nem elég csak a korszerű technikát beszerezni, az oktatók pedagógiai/módszertani ismereteit is fejleszteni kell. A korszerű módszerek bevezetéséhez a felsőoktatási könyvtárak jelentősen hozzá tudnak járulni szolgáltatásaik és tereik megújításával.

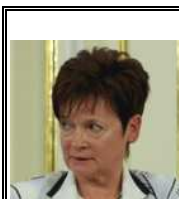
Irodalom

- [1] A Bizottság közleménye az Európai parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az oktatás és a képzés terén folytatott európai együttműködés új prioritásai {SWD (2015) 161 final}. Brüsszel, 2015.08.26.
- [2] Report to The European Commission on improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions. High Level Group. ISBN 978-92-79-39789-9
doi:10.2766/81897
- [3] Fokozatváltás a felsőoktatásban: A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai.
<http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1s%20koncept%C3%B3.pdf>
(letöltve: 2016. április 09.)
- [4] BARAKONYI Károly: Felsőoktatási versenyképesség és stratégia. = *Educatio*, XXIII. évf. 4. 2014. p. 555–566.
- [5] CHIKÁN Attila: A felsőoktatás szerepe a nemzeti versenyképességben. = *Educatio*, XXIII. évf. 4. 2014. p. 583–589.
- [6] TARI Annamária: Z generáció: klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani szempontok az Információs Korban. Budapest, Tercium Kiadó, 2011.
- [7] NARUM Jeanne L. (Ed.): Planning for Assessing 21st Century Spaces for 21st Century Learners. Learning Spaces Collaboratory (LSC). 2013.
<http://www.pkallsc.org/assets/files/LSCGuide-PlanningforAssessing.pdf>
- [8] Designing Spaces for Effective Learning: A guide to 21st century learning space design. JISC: E-learning Group.
<http://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/20140616001949/http://www.jisc.ac.uk/media/documents/publications/learningspaces.pdf>
- [9] Building on Experience: Learning from the Past to Plan for the Future: Documentation of new library buildings in Europe. Edited by Inken Feldsien-

Sudhaus. Universitätsverlag Göttingen. 2008. p. 60–66.

[10] Mettre en place un Learning Centre: Enjeux et problématiques. Rapport d'études. Conférence des présidents d'université. Caisse des Dépôts. Paris, 2011.

Beérkezett: 2016. VII. 6-án.

Virágos Márta

a Debreceni Egyetem Informatikai Karának tudományos főmunkatársa, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár nyugalmazott főigazgatója.

E-mail: mviragos@lib.unideb.hu

A KIFÜ lett a jogutódja a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Intézetnek

2016. szeptember 1-jével a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Intézet (NIIFI) a 1312/2016. kormányhatározatban foglaltak szerint beolvadt a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökségbe. A jövőben a KIFÜ feladata a NIIF Program összefogása, valamint a folyamatban lévő projektek megvalósítása.

A NIIF Program a KIFÜ-n belül önálló szervezeti egységként, az infrastruktúráért felelős elnökhelyettes irányítása alatt működik tovább.

A NIIF Intézet jogi és gazdasági beolvadása szeptember 1-jével megvalósult. A következő hónapok feladata a szakmai integráció és működés finomhangolása annak érdekében, hogy az így létrejött szervezet méltó utódként továbbvigye a NIIF Program és a NIIF Intézet több évtizedes, a hazai és nemzetközi szintéren is kimagaslónak számító tevékenységét, ötvözve a KIFÜ több mint 30 kiemelt uniós és hazai közigazgatási, infokommunikációs projekt megvalósítása során szerzett szakmai tapasztalatával, jó gyakorlataival.

NIIF Program

A Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program feladata a magyarországi felső- és közoktatási intézmények, kutató-fejlesztő helyek, közgyűjtemények és más oktatási, tudományos és kulturális szervezetek információs infrastruktúrájának és számítógépes hálózati szolgáltatásainak összehangolt fejlesztése, az országos és nemzetközi hálózati kapcsolatok, információs szolgáltatások elérésének biztosítása. A program keretében történik a magyar köznevelési, felsőoktatási, kutatási és közgyűjteményi hibrid hálózat fejlesztése és működtetése, továbbá szintén a program keretében biztosított e közösségek számára:

- az integrált országos számítógép-hálózati infrastruktúra, valamint az erre épülő,
- kommunikációs, információs és kooperációs szolgáltatások,
- élvonalbeli alkalmazási környezet, és
- tartalomfejlesztési, illetve tartalomelérési háttér.

A NIIF programról bővebb információ a www.niif.hu oldalon érhető el.

/Forrás: <http://infoter.eu/cikk/a-kifu-lett-a-jogutodja-a-nemzeti-informacios-infrastruktura-fejlesztési-intezetnek/>

(Válogatta: B. Bné)

Az Open Access és a sárgaköves út

A nyílt hozzáférés (Open Access, OA) megteremtésének két útja a „zöld” és az „arany” (a repozitóriumi elhelyezés és a nyílt hozzáférés a közlő folyóiratban). Vitatott, melyik a járhatóbb – a nyílt hozzáférésű publikálás hatékonyabbnak tűnhet, a repozitóriumi elhelyezés könnyebben megvalósíthatónak (figyelembe véve az üzleti kiadók ellenállását). A gyakorlatban mindkét út használatban van, bár a XXI. század első évtizedében a repozitóriumban nyilvánossá tett cikkek száma jelentősen több volt, mint az eleve nyílt hozzáféréssel publikáltaké (Gargouri et al., 2012). Egyes tanulmányok szerint a legutóbbi tíz évben a kiadói nyílt hozzáférés gyorsabban növekedett, mint a repozitóriumi (Archambault et al., 2014). Az OUTSELL jelentése szerint a nagy, üzleti kiadók tiszta OA folyóiratainak száma 2013-ról 2014-re 39%-kal nőtt, miközben a növekedési ráta a hibrid folyóiratoknál 9% volt, a tisztán előfizetési modellben működők esetében pedig 14%-os csökkenés történt. 2014-ben a 14 vizsgált kiadónál – beleértve a legnagyobbakat: Elsevier, Springer, Taylor & Francis, Wiley – a tiszta OA folyóiratok száma meghaladta az 1500-at, ami az összes kiadott folyóirat 13%-a (OUTSELL, 2015). A Directory of Open Access Journals (DOAJ)¹ 2014-ben közel 10 000 folyóiratot tartalmazott (Olijhoek et al., 2015). A nagyságrendnyi különbség az indie (kis, független, intézményi kiadású) folyóiratok nagy számából adódik. A nyílt hozzáférésű folyóiratok működtetésének legfőbb kihívása a „peer review” üzemeltetése és a szerzők megnyerése. A technikai és pénzügyi folyóirat-indítási küszöb, köszönhetően a rendelkezésre álló szabad szoftvereknek – mint az Open Journal Systems² – alacsony.

Tárgyszavak: nyílt hozzáférés; repozitórium; folyóirat

Itt kell egy furcsa jelenséget megemlítenünk. A nyílt hozzáférés területén járatlan kutatók körében két ellentétes félreértés is jelen van: az, hogy az OA a nagy üzleti kiadóvállalatok találmánya és működési területe, valamint az is, hogy az OA egyenlő a parazita folyóiratokkal (predatory journals). Mindkét vélekedés téves, és egyik sem reflektál az indie folyóiratok létezésére. Pedig ez utóbbiak között található impakt faktorral rendelkezők és évtizedek óta működők is. (Hazai példákat hozva: a Budapesti Műszaki Egyetemen kiadott *eXPRESS Polymer Letters* 2014-es JIF-értéke nagyobb, mint 2.7, az MTA CsFK-ban kiadott *Information Bulletin on Variable Stars* pedig 1994-től érhető el az interneten.)

A nyílt hozzáférés arany és zöld változatának előnyeivel és költségeivel foglalkozott Swan és Houghton (2012)³. Az Egyesült Királyság tudományos kutatása szempontjából a nyílt hozzáférés globális megteremtése esetén egyértelműen a kiadói Open Access jár a legtöbb előnnyel, míg abban az esetben, ha a világ többi részétől függet-

lenül, egyoldalúan vezetik be, a zöld út a gazdaságosabb.

Az arany út drága – vajon finanszírozható-e egyáltalán? Globálisan igen, állítja a *Max Planck Digital Library*-ben készített tanulmány (Schimmer et al., 2015). A teljes szövegű folyóiratok előfizetési díjai összességükben fedezni tudják a közlési díjakat (Article Processing Charge, APC). A kiadói Open Access-re való áttérés egy szűk tudományterületen, a részecskefizikában nagyrészt megtörtént. Mivel a részecskefizika tudományos közlései mindössze egy tucatnyi folyóiratban összpontosulnak, lehetséges volt az előfizetési díjakat összegyűjteni, és a SCOAP3 projekt segítségével a cikkek nyílt hozzáférésű megjelentetésére fordítani. Bár az érintett folyóiratok túlnyomó többsége elfogadta a feltételeket, két folyóirat már eleve nem csatlakozott, másik kettő az első évek múltán lépett ki. Mindazonáltal a részecskefizikai publikációk többsége a rendszer következtében nyílt hozzáférésűvé vált, és az APC-k nagyságát, valamint a folyóiratok impakt faktorát összehasonlítva kifizetődő és értékárányos költségeket biztosít (Romeu

et al., 2014). A tanulmányban közölt adatok alátámasztják azt a várakozást, hogy az APC-alapú finanszírozás tudja megteremteni a folyóiratok közötti valódi versenyt, melyben a közlési díj nagysága a folyóirat által biztosított láthatóságtól, a várható idézettségtől függ.

A nyílt hozzáférés kiadói megvalósítása számos különféle üzleti modellre támaszkodhat. Sok olyan nyílt hozzáférésű folyóirat van – noha ezek többnyire az indie lapok közül kerülnek ki –, ahol nincs publikálási díj (APC): a folyóirat mind a szerzőknek, mind az olvasóknak ingyenes. Intézményi támogatás híján, nagyszámú cikk közlése esetén a költségeket többnyire közlési díjak beszedésével finanszírozzák a nyílt hozzáférésű folyóiratok. Az APC-k kérdésével foglalkozik a PASTEUR4OA FP7-es projekt tájékoztató anyaga (Guy és Holl, 2015). A szerzők számára az APC-khez hasonlóan működnek az előfizetéses folyóiratok által gyakorta felkínált Open Access megváltási díjak – a díj kifizetése esetén az adott cikk szabadon hozzáférhetővé válik, míg azok a cikkek, amelyekre ilyen díjat nem fizettek, csak a fizető olvasó számára lesznek elérhetők. Amíg ezekben a hibrid folyóiratokban az OA cikkek aránya csekély, az előfizetési díjakban nem tapasztalható csökkenés – a kiadók mind az előfizetési, mind az OA megváltási díjából profitálnak (double dipping).

A kutatási projektpénzek önmagukban nem elegendők az APC-k fedezésére, ezért mind a kutatási alapok, mind a kutatóintézetek, egyetemek körében megjelentek az arany Open Access támogatására szolgáló források. Rendszerint csak a teljesen nyílt hozzáférésű folyóiratok APC-it fedezik (így jár el a német *Deutsche Forschungsgemeinschaft*), de előfordul az is, hogy a hibrid folyóiratok esetében a támogatást alacsonyabb összeghatárig biztosítják, mint a tiszta OA folyóiratoknál (így jár el az osztrák *Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung*). Magyarországon a kiadói Open Access támogatására lehetőséget biztosít az NKFIH (a pályázati rezsi egy részének ilyen célra való kijelölésével), valamint OA publikálási támogatást (zömében APC támogatást) biztosít az MTA, a *Szegedi Tudományegyetem* és a *Debreceni Egyetem* is.

Az *Max Planck Digital Library* tanulmánya szerint az előfizetési díjak átcsoportosításával az APC alapú finanszírozás megoldható – ilyen átcsoportosításra a már említett SCOAP3 projekt jelent példát. Egyes szervezetek és kiadók között is történtek megegyezések az Open Access publikálás

díjainak fedezéséről. A Springer az Egyesült Királysággal, Hollandiával, Ausztriával és a *Max Planck Társasággal* állapodott meg a folyóirataiban megjelentetett cikkek Open Access megváltásáról – korábban hasonló megállapodás létezett Lengyelországgal is. A holland egyetemek több más kiadóval, többek között az Elsevier-rel is³ megállapodtak, hogy a jelenlegi előfizetési díjakat fokozatosan csoportosítják át APC-k fedezésére.

Az arany út nyomvonala azonban még nincs kitűzve. Számos akadályra rámutattak már különböző elemzők. *Schulenburger* (2016) például arra, hogy ha az APC-k kezelése a kutatókra marad, ők még a könyvtáraknál is kiszolgáltatottabbak lehetnek a nagy kiadókkal szemben. (Meg kell jegyezzük, hogy a jelenlegi kísérletek nem ebbe az irányba mutatnak, nem a kutatóknak kell a kiadókkal egyességre jutniuk. Ha viszont az APC finanszírozás magasabb szinten történik, a szerzők épp úgy kimaradnak az üzleti alkuból, mint a jelenlegi előfizetési rendszerben.) A University of California Libraries 2016-os tanulmánya⁴ a lehetséges megoldások irányát is kijelöli.

Az APC modell egyik problémája az, hogy a pályázati pénzzel nem rendelkező kutatók – hacsak nem építenek ki megfelelő támogató mechanizmusokat – kiszorulhatnak a nagyobb presztízsű lapokban történő publikálásból. Egy további nehézség lehet, hogy a kutatási eredményeket közlő cikkek egy része a projekt lezárása után jelenhet meg, amikor a finanszírozás már lezárult. Ennek a problémának a kezelését kísérte meg az EU-ban az OpenAIRE projekt⁵ – cikkünk második felében erről számolunk be.

Számos nemzetközi szervezet munkálkodik az Open Access publikálási modell támogatásán, a nyílt hozzáféréssel való közlési mód minél szélesebb körben való elterjesztésén. Ilyen az OpenAIRE is, melynek keretében 2015 tavaszán létrehozták az *OpenAIRE FP7 post-gant Open Access publishing funds pilot*⁶ projektet. Ennek célja, hogy a lezárult EU-s pályázatok keretében született eredmények nyílt hozzáférésű publikálásának finanszírozását támogassa. A projekt 4 millió euróból gazdálkodik, támogatás legkésőbb 2017. április 30-ig (vagy a keret kimerültéig) igényelhető az online benyújtási felületen folyóiratcikk, könyv, könyvfejezet és konferenciakötet megjelentetésére, de kizárólag gold Open Access közlési forma támogatható (azaz a hibrid közlési modell nem).

A támogatás feltételei:

- Az EU FP7 keretprogram, illetve az European Research Council és a Marie Curie programok által finanszírozott projekt, melynek eredményét publikálja a közlemény, 2 éven belül fejeződött be (csak már befejezett projekt eredményének közlése támogatható).
- Az FP7-es projekt támogatásának tényét fel kell tüntetni a közleményben.
- Projektenként maximum 3 közlemény támogatható (konzorciumi megvalósítás esetén sem partnerenként, hanem a projekt egészére értendő a maximum 3 közlés).
- Cikk publikálására maximum 2000 euró, könyv megjelentetésére maximum 6000 euró támogatás igényelhető.
- A közlés akkor támogatható, ha az adott kiadvány szerepel a DOAJ, WoS, Scopus vagy a PubMed adatbázisok valamelyikében.⁷
- Kizárólag a gold Open Access módon való közlés támogatható.
- Kizárólag lektorált közlemény megjelentetése támogatható.
- A közleménynek a számla benyújtásakor DOI-val vagy más permanens azonosítóval kell rendelkeznie.
- A közleményt – hacsak lehet – CC-BY licenccsel kell megjelentetni, de a CC-BY-SA is támogatható.⁸
- A közleményt PDF/A formátumban OpenAIRE kompatibilis repozitóriumban⁹ kell archiválni.
- Hacsak lehet, a közleményben fel kell tüntetni, hogy a háttérét képző kutatási adatok hol érhetők el.
- Másodközlés és extra oldalak, képek nem finanszírozhatók a projekt keretében.

2016. június 10-ig összesen 9 pályázatot nyújtottak be magyar kutatók, 8 támogatás kifizetése már megvalósult, összesen 8 062 euró összegben. A projektből eddig 372 projekt kapott támogatást, 456 közlemény megjelentetését finanszírozták (összesen 840 támogatási kérelmet nyújtottak be) 589 176 euró értékben.

Támogatási igény akkor nyújtható be, ha a kiadó közlésre elfogadta a közleményt (ennek dátumát meg kell adni az űrlapon). A közlési díjat a projektet lebonyolító *Athena Research Centre* fizeti meg a kiadó részére, ezért a számla kiállítását az Athena Research Centre adataival kell kérni a kiadótól (a számla a pályázat benyújtását követően is csatolható). Ezt megelőzően is van lehetőség a pályázati rendszer használatára, ellenőrizni a projekt és a folyóirat/kiadó támogathatóságát, a terve-

zett igénylésekről adatlap menthető. Az előzetes ellenőrzés javasolt, hogy ne akkor derüljön fény arra, hogy valamilyen okból nem támogatható a közlemény, mikor már aktuálissá válik a kifizetés. Az is előfordulhat, hogy a pályázati rendszer javítását kell kérni, mivel más rendszerekből veszi a támogathatóság ellenőrzéséhez szükséges adatokat, így adminisztratív hiba miatt sem lehet akadálya a benyújtásnak, ha előzetesen készíti el a pályázó az adatlapot.

A közlemények megjelentetésének finanszírozása mellett a projekt Open Access folyóiratok fejlesztését, kiadását is támogatja.¹⁰ Olyan kiadványok pályázhattak a támogatásra, melyek nem számolnak fel közlési díjat (APC). Tizenegy folyóirat (illetve publikációs platform) nyert támogatást, köztük két hazai: a korábban már említett *Information Bulletin on Variable Stars*, valamint a Debreceni Egyetem *Hungarian Educational Research Journal* című kiadványa.

Irodalom

- ARCHAMBAULT, É. et al.: Proportion of Open Access Papers Published in Peer-Reviewed Journals at the European and World Levels—1996–2013. 2014. = European Commission – Science-Metrix.
http://science-metrix.com/files/science-metrix/publications/d_1.8_sm_ec_dg-rtd_proportion_oa_1996-2013_v11p.pdf
- GARGOURI, Y. – LARIVIÈRE, V. – GINGRAS, Y. – CARR, L. – HARNAD, S.: Green and Gold Open Access Percentages and Growth, by Discipline, 2012. = <http://arxiv.org/abs/1206.3664v1>
- GUY, M. – HOLL, A.: Briefing Paper: Article Processing Charges. 2015. = PASTEUR4OA.
<http://real.mtak.hu/30112/>
- OLIJHOEK, T. – MITCHELL, D. – BJØRNSHAUGE, L.: Criteria for Open Access publishing. 2015. = ScienceOpen, doi:10.14293/S2199-1006.1.SOR-EDU.AMHUHV.v1
- OUTSELL: Open Access 2015: Market Size, Share, Forecast, and Trends. 2015 = http://authorservices.taylorandfrancis.com/wp-content/uploads/2015/10/fc9f07ac-b2c9-4cd7-b763-2f21e0c6e94b_Outsell_2015_Open_Access_Report.pdf
- ROMEJ, C. – GENTIL-BECCOT, A. – KOHLS, A. – MANSUY, A. – MELE, S. – VESPER, M.: The SCOAP3 initiative and the Open Access Article-Processing-Charge market: global partnership and competition improve value in the dissemination of science. 2014. = doi:10.2314/CERN/C26P.W9DT

SCHIMMER, R. – GESCHUHN, K. K. – VOGLER, A.: Disrupting the subscription journals' business model for the necessary large-scale transformation to open access. 2015. = doi:10.17617/1.3.

SHULENBURGER, D.: Substituting Article Processing Charges for Subscriptions: The Cure is Worse than the Disease. 2016. = ARL

<http://www.arl.org/storage/documents/substituting-apcs-for-subscriptions-20july2016.pdf>

SWAN, A. – HOUGHTON, J.: Going for Gold? The costs and benefits of Gold Open Access for UK research institutions: further economic modelling. 2012. = Report to the UK Open Access Implementation Group.

<http://repository.jisc.ac.uk/610/>

Hivatkozások

- 1 Directory of Open Access Journals (DOAJ): <https://doaj.org/>
- 2 Open Journal Systems: <https://pkp.sfu.ca/ojs/>
- 3 SCOAP3 projekt: <https://scoap3.org/>
- 4 Dutch Universities and Elsevier reach agreement in principle on Open Access and subscription. (10 December 2015): http://www.vsnu.nl/en_GB/news-items.html/nieuwsbericht/241
holland egyetemek kiadókkal kötött megállapodásai: <http://www.openaccess.nl/en/in-the-netherlands/national-agreements>
- 5 OpenAIRE projekt: <https://www.openaire.eu/>
- 6 Hivatalos weboldal: <https://www.openaire.eu/postgrantoapilot>
Magyar nyelvű weboldal: <http://openaccess.mtak.hu/index.php/projektek/openaire2020-go>
Támogatási feltételek: <https://www.openaire.eu/fp7-postgrantoapilot-policy-guidelines>

Pályázati rendszer:

<https://postgrantoapilot.openaire.eu/#home>

Statisztikai adatok:

<https://postgrantoapilot.openaire.eu/#statistics>

- 7 Web of Science <http://apps.webofknowledge.com/>
Scopus <https://www.scopus.com/>
PubMed <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>
- 8 Creative Commons licenc: <https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-types-examples/>
- 9 OpenAIRE kompatibilis repozitóriumok: <https://www.openaire.eu/participate/deposit-publications-data>
- 10 Open Access folyóiratok megjelentetésének támogatása: <https://www.openaire.eu/are-you-publishing-your-apc-free-oa-journal-on-a-shoestring>

Beérkezett: 2016. VIII. 1-jén.

Holl András

az MTA KIK informatikai főigazgató-helyettese.

E-mail: holl.andras@konyvtar.mta.hu

Bilicsi Erika

az MTA KIK Szakinformatikai Osztályának osztályvezetője.

E-mail: bilicsi.erika@konyvtar.mta.hu

Kedves Katalisták!

Bízom benne, hogy a hazai informatikus könyvtáros képzés egyik, kisebb intézményének a sorsa érdekel néhányakat. A helyzet röviden az, hogy 2016. július 1-gyel a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kara az Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campusa néven folytatja tevékenységét. A Campuson két intézet alakult. Ezek egyike a Tudástechnológiai Intézet, amelynek része az informatikus könyvtáros képzést végző Információs és Kommunikációs Tanszék.

Dr. Koltay Tibor

főiskolai tanár

mb. intézetigazgató

EKE JC Tudástechnológiai Intézet

/Forrás: **Katalist 2016.09.26. 17:35** koltay.tibor@uni-eszterhazy.hu

(Válogatta: B. Bné)

A Bibliográfiai Átállás programja – az RDA franciaországi átültetése

Ahogy arról egy korábbi írásomban¹ hírt adtam, 2014 novemberében a két franciaországi bibliográfiai ügynökség, a Francia Nemzeti Könyvtár (Bibliothèque nationale de France, BnF) és a Felsőoktatási Bibliográfiai Ügynökség (Agence bibliographique de l'enseignement supérieur, ABES) közös kommunikék² adott ki, amelyben a két szervezet hivatalosan is állást foglalt a Resource Description and Access (RDA)³ katalogizálási szabályzat franciaországi átültetése mellett. Egy további, a könyvtárosképzés regionális központjainak igazgatóival (Association des directeurs de CRFCB) közösen kiadott közleményben⁴ felvázolták a Bibliográfiai Átállás (Transition bibliographique) programjának várható főbb állomásait. Ebben a dokumentumban a folyamat lassú, megfontolt (progresszív) ütemezését vetítik előre.

Jelen cikkemben az átállás előkészítéséről, szervezeti háttéréről, illetve eddigi fejleményeiről kívánok kellő részletességgel beszámolni, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy ezáltal némi támpontot nyújthatok a szabályzat hazai implementálását illetően.

Tárgyszavak: bibliográfia; katalogizálás; szabályzat

Az RDA átültetésének előkészületei⁵

2010 és 2014 között több munkacsoport is vizsgálta az RDA franciaországi alkalmazásának, illetve átültetésének lehetőségét. Ennek lett eredménye 2014-ben a Bibliográfiai Átállás programjának elindítása, amely felfogható úgy, mint a francia szakma egyfajta állásfoglalása a kérdést illetően.

Több tényező is indokoltá teszi az átállást. Egyfelől az RDA új, ígéretes távlatokat nyitott a könyvtári katalogizálás jövőjét illetően, ennek okán az egész könyvtári világ érdeklődésének homlokterébe került, és egyre többen tekintenek úgy rá, mint az „új nemzetközi katalogizálási szabályzatra”. Másrészt a francia szabványügyi szervezet (Association française de normalisation, AFNOR) által kiadott katalogizálási szabvány – az új ISBD megjelenésével – mára elavulttá vált, természetszerűleg vetődött fel tehát a gondolat, hogy a szabvány megújítása helyett az RDA, illetve ezzel együtt a szemantikus web irányába induljanak el.

Az RDA átültetésével való foglalatosság a szabványosítás természetes, egyben a hagyomány által kijelölt útján indult el: a kérdést az AFNOR Információs és Dokumentációs általános bizottsága (CG46)⁶ kezdte el körüljárni. Egy szakemberekből álló műszaki munkacsoportot bíztak meg azzal, hogy megállapítsa, mennyire megalapozott, illetve

mennyiben megvalósítható az RDA franciaországi alkalmazása. Egy további, az AFNOR, a szakminisztériumok, a bibliográfiai ügynökségek, szakmai egyesületek és oktatási szervezetek képviselőiből álló „stratégiai” munkacsoport dolga volt, hogy – az előzőleg említett munkacsoport eredményeire építve – döntést hozzon arról, hogy az RDA jelenti-e valóban az új irányt. Végül, 2013-ban, az illetékes minisztériumok, a nemzeti könyvtár (Bibliothèque nationale de France, BnF) és az ABES egy stratégiai könyvtári bizottságot (Comité stratégique bibliographique) hozott létre azzal a megbízással, hogy stratégiai döntéseket határozzanak meg tíz éves távlatban a könyvtári információk szervezésének és megosztásának új modelljei vonatkozásában, számolva a szemantikus webes technológiákban rejlő perspektívákkal.

A műszaki munkacsoport

Az AFNOR kebelén belül működő műszaki munkacsoport 2010 szeptemberében kezdte meg munkáját. Tagjai között minden könyvtártípus képviseltette magát, emellett a szakminisztériumok, oktatási, illetve felhasználói szerveződések. Feladataik között szerepelt az RDA elemzése, az átültetés lehetőségeinek számbavétele, egy esetleges „francia profil” definiálása, valamint a fordításban való részvétel, az IKR-ekre való hatás elemzése, az adatmigráció kérdése, illetve a fel-

merülő költségek körüljárása. A munkacsoport dolga volt, hogy megismertesse az FRBR-t⁷ és a FRAD-ot⁸ a szakmabeliekkel, és elmagyarázza, hogy az RDA bevezetése mit is jelent a katalogizálás szintjén, emellett hogy javaslatokat fogalmazzon meg az átültetés ütemezésére. A munkacsoport tevékenységének eredményei az alábbiakban összegezhetők:

- Mindenekelőtt 2013-ra elkészült az RDA francia fordítása, és az RDA Toolkitben előfizetéssel elérhető. A fordításban együttműködött a francia és a kanadai nemzeti könyvtár (Bibliothèque et Archives Canada), valamint Québec nemzeti könyvtára (Bibliothèque et Archives nationales du Québec), és – a projekt irányítójaként – az ASTED nevű szervezet (teljes nevén: Association pour l'avancement des sciences et des techniques de la documentation).
- Franciaország az RDA fejlesztéséért felelős szervezet (RDA Steering Committee, RSC, korábban: Joint Steering Committee for Development of RDA, JSC) tagjaként maga is tevékenyen részt vehet a szabályzat kidolgozásában, valamint módjában áll tolmácsolni saját elképzeléseit. Jelenleg ezt az európai kollégákkal egyeztetve, a European RDA Interest Group (EURIG) közvetítésével teszi, hogy javaslatai egységes európai álláspontként kerüljenek az RSC elé. Mindezeknek különös jelentőséget kölcsönözhet, ha az IFLA az RDA-t ajánlja majd, mint „nemzetközi katalogizálási szabályzatot”.
- Az RDA adaptálása lehetőség arra, hogy az információ strukturálásának korszerű modelljét követve az FRBR-nak megfelelő bibliográfiai leírásokat készítsünk, elmozdulás történhetett az objektumorientált adatbázisok irányába, illetve kiépülhetnek az interoperabilitás hidjai más RDA-alapú katalógusokkal.

Az RDA-ra való áttérés a stratégiai munkacsoport által hozott döntés értelmében egy hosszabb ideig tartó folyamatot jelent, mivel a franciaországi katalogizálási gyakorlat sokban eltér az RDA által sugalltótól.⁹ Az egyeztetéseket ugyanakkor érdemes az EURIG kereteiben folytatni, ezzel is garantálva, hogy a szabályzat valóban nemzetközivé nője ki magát, mindeközben ugyanakkor a francia katalogizálási szabványokat is újra kell gondolni az FRBR szemszögéből.

Mielőtt tovább lépnénk az átállás jelenlegi kereteinek ismertetésével, térjünk ki röviden a francia bibliográfiai ügynökségek és a CRFCB korábban említett, közös közleményére az átállás ütemezéséről.¹⁰

Ütemezés

Az RDA melletti 2014. novemberi állásfoglalás már jelezte, hogy az új szabályzatra való átállás preferált módja az új szabályok fokozatos bevezetése. Ez közelebbről azt jelenti, hogy az AFNOR keretein belül működő „RDA en France” (azaz: „az RDA Franciaországban”) elnevezésű szabványosítási munkacsoport részletenként, a konkrét szükségletekhez igazodva publikálja a szabályzatot. A publikálás nem mezőről mezőre, az ISBD szerint haladva történik, hanem a forrásazonosításhoz és az információk csoportosításához szükséges adat-elemek diktálta logikát követi, például a *Cím és a hozzá tartozó további elemek (Főcím, Párhuzamos cím, Címvariáns stb.)* közlésével. Az eredmény az „RDA francia adaptálása” (Transposition française de RDA), röviden: RDA-FR névre keresztelt elemkészlet, amely mindaddig „együtt él” az érvényes francia bibliográfiai szabványokkal, amíg nem történik meg a teljes átállás. Az elemek első csoportjának publikálására – a tervezett ütemezésnek megfelelően – 2015 júniusában került sor.¹¹ A szabályzat első szakaszának alábbi elemeiről van szó:

Az átírás szabályai:

- 1.7 Átírás (transzkripció)
- 1.8 Számok számjegyekkel vagy szavakkal kifejezve
- 1.9 Dátumok

Az adatok forrásaira vonatkozó általános szabályok:

- 2.1 A forrás azonosításának alapja
- 2.2 Információforrások

Adatelemek:

- 2.8 Megjelenésre vonatkozó közlés
- 3.2 A információközvetítés módja szerinti típus
- 3.51 A tartalom típusa
- 4.3 Elérhetőség

Ami az átírás szabályait illeti, külön hangsúlyt kapott, hogy azok csak az RDA-FR-ben publikált elemekre vonatkoznak, a régi (AFNOR-os) szabványok szerint leírtakra nem.

Az átállást egy képzésért felelős munkacsoport segíti. Az általuk készített oktatási anyagoknak főként a – 2015 szeptembere óta már zajló – továbbképzéseken fogják hasznát venni. A Bibliográfiai Átállás 2015 nyarán külön weboldalt¹² kapott,

elkészítésében részt vettek a program három munkacsoportjának tagjai. A munkacsoportok:

- „RDA en France” szabványosítási munkacsoport,
- képzésért felelős munkacsoport,
- „Rendszerek és adatok” munkacsoport.

Utóbbi felel az oldal üzemeltetéséért.

A weboldalon számolnak be a szabványosítás folyamatban lévő munkálatairól és az eljövendő időszakra vonatkozó tervekről, valamint itt publikálják a különböző oktatási anyagokat.

Az ütemezésről kiadott közlemény további elemek publikálását helyezte kilátásba a 2016-os és 2017-es évekre. Mielőtt rátérnénk a szabványosítás kurrens folyamataira, vázoljuk fel röviden a Bibliográfiai Átállás szervezeti hátterét (1. ábra).

Szervezet¹³

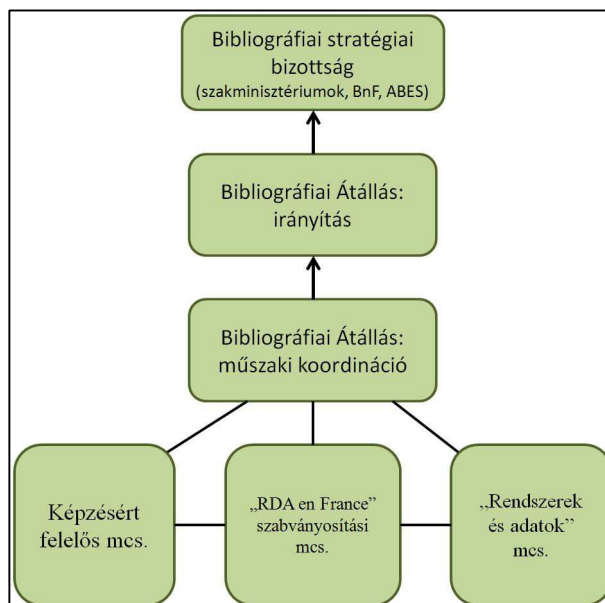
A korábban, az előkészületek ismertetésekor már említett stratégiai munkacsoport helyét a bibliográfiai stratégiai bizottság (Comité stratégique bibliographique, CSB) vette át. A munkálatokat az előző fejezetben már szóba hozott, egymással szorosan együttműködő, rendszeresen ülésező három munkacsoport („RDA en France” szabványosítási munkacsoport, képzésért felelős munkacsoport, „Rendszerek és adatok” munkacsoport) koordinálja. A munkacsoportok közvetlen kapcsolatban vannak a bibliográfiai ügynökségek igazgatóival, akik – a stratégiai bizottságon (CSB) keresztül – kapcsolatban állnak a szakminisztériumok képviselőivel.

Az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport további hat munkacsoportból áll. Ezek munkájáról az alábbiakban részletesebben is szólnunk. A munkacsoport két fő feladata:

- az átállást lehetővé tevő új nemzeti szabvány megfogalmazása, a lehetőségek szerint minél nagyobb mértékben építve az RDA szabályzatra – e tevékenység keretében részt vesz az EURIG által a JSC irányában megfogalmazott javaslatok elkészítésében, ekképpen magának az RDA-nak a fejlesztésében;
- javaslatok megfogalmazása az átmenet idejére, az új szabvány elkészülésének folyamatában, reagálva a konkrétan felmerülő szükségletekre, együttműködésben az eltérő könyvtár típusok képviselőivel.

A képzésért felelős munkacsoport feladata egyfelől az új szabvány befogadását elősegítő különböző, akár ad hoc tanfolyamok tartása. A munkacsoport

emellett együttműködik a szabványosítási munkacsoporttal az RDA fokozatos publikálásában.

1. ábra A Bibliográfiai Átállás szervezeti hátterének ábrája

A „Rendszerek és adatok” munkacsoport ajánlásokat fogalmaz meg a rendszerkönyvtárosok számára az új rendszerek (IKR-ek) telepítésére vonatkozóan, valamint meghatározza, milyen műszaki következményekkel jár az új katalógizálási szabályzat fokozatos bevezetése. Ezen kívül tájékoztatást nyújt a rendszerfejlesztők számára a szabályzat formátumokra gyakorolt hatásairól, a bibliográfiai ügynökségek és egyéb kompetens szervezetek által rendelkezésre bocsátott FRBR-kompatibilis adatkészletekről. A munkacsoport gondoskodik a fejlesztők és könyvtárosok közötti tapasztalatcsere eszközeiről, működteti – többek között az előbbi célból – a „transition-bibliographique” weboldalt.

A szabványosítás folyamata – az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport tevékenysége¹⁴

Az RDA-FR fejlesztése tehát az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport feladata (2. ábra). E tevékenysége során figyelemmel kell lennie arra, hogy a bevezetés ne jelentsen visszalépést a rekordkapcsolatok terén már amúgy is fejlett francia katalógizálási gyakorlatban. A cél, hogy az új katalógizálási szabályzatnak hála közvetlenül lehessen létrehozni az FRBR szerint strukturált bibliográfiai információt, illetve egyszerűsödjen a katalógusada-

tok szemantikus felhasználása. A munkacsoport, amely az AFNOR illetékes „Információ és dokumentáció – Azonosítás és leírás” bizottságához (Commission CN46-9 «Information et documentation – Identification et description») kapcsolódóan fejt ki tevékenységét, további hat alcsoportból áll, valamint két szakértői csoport vesz részt a munkájában: az egyik a besorolási adatokért, a másik a bibliográfiai leírásokért felel. A hat alcsoport közül öt az FRBR-modell felépítését tükrözi, a hatodik a zenei alkotásokra vonatkozik.

Az egyes munkacsoportok tevékenységi köre:

Megjelenési Formák és Példányok Leírása

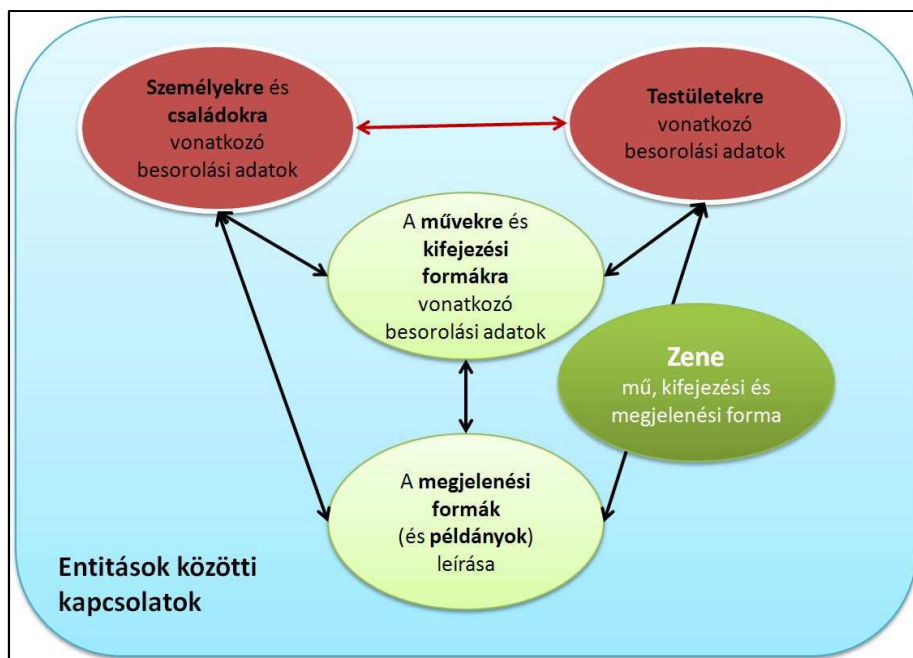
Ennek a munkacsoportnak a feladata, hogy az AFNOR által korábban kiadott tíz bibliográfiai leíró szabványt egyetlen, minden dokumentumtípusra alkalmazható, átfogó szabványban egységesítse oly módon, hogy csak a szükséges esetekre vezet be dokumentumtípus-specifikus szabályokat, valamint hatáskörét nem terjeszti ki a régi könyvek bibliográfiai leírására. Az új szabvány tartalma az RDA-FR jövődbeli 1. szakaszának felel meg (A megjelenési forma és a példány attribútumainak rögzítése). A dokumentum nemcsak az RDA-ra, hanem a továbbra is érvényesnek tekintett ISBD-re is hagyatkozik, ugyanakkor alapvetően az RDA struktúráját követi, és az elemek elnevezéseit is az RDA Toolkit francia változatából veszi. Az RDA-FR

első elemeit, ahogy azt korábban már említettük, 2015 júniusában adták közre. 2016 augusztusában újabb elemeket publikáltak¹⁵:

- 2.7 Előállításra vonatkozó közlés
- 2.9 Terjesztésre vonatkozó közlés
- 2.10 A gyártásra vonatkozó közlés
- 2.11 A szerzői jogvédelem (copyright) dátuma
- 3.3 A fizikai hordozó típusa
- 3.19 A digitális adatállomány jellemzői
- 3.20 Műszaki vagy rendszerkövetelmények

Művekre és Kifejezési Formákra Vonatkozó Besorolási Adatok

A munkacsoport feladata a művek, pontosabban a műveket jellemző, illetve az azonosításukat lehetővé tevő adatok meghatározása (úm. kitüntetett cím és egyéb azonosító adatok: pl. az elsődlegesen kapcsolódó dátum és földrajzi adat). Hasonlóképpen, a munkacsoport dolga a műhöz kapcsolódó kifejezési forma adatainak (úm. a kifejezési forma formája, nyelve, illetve az összes többi megkülönböztető jellemző), valamint az egy műhöz kapcsolódó kifejezési formák közötti kapcsolatoknak a definiálása, beleértve a műveket és kifejezési formákat reprezentáló hozzáférési pontok szabályozását. Tevékenységük során az RDA szövege mellett a különböző nemzetközi dokumentumokra, ajánlásokra, az FRBR és a FRAD modellekre, illetve a még érvényben lévő szabványokra hagyatkoznak.

2. ábra Az „RDA en France” szabványosítási munkacsoport felépítése

Személyekre és Családokra Vonatkozó Besorolási Adatok

A munkacsoport tevékenysége az RDA következő fejezeteire fókuszál:

- 9: A személyek azonosítása
- 10: A családok azonosítása
- 30: Kapcsolódó személyek
- 31: Kapcsolódó családok

Ezen kívül a következőkkel foglalkoznak (a *Testületekre Vonatkozó Besorolási Adatok* munkacsoporttal szoros együttműködésben):

- 8: Általános útmutató a személy, a család és a testület attribútumainak rögzítéséhez
- 29: Általános útmutató a személyek, családok és testületek közötti kapcsolatok rögzítéséhez

A munkacsoport tevékenységét az FRAD fogalmi modellre, az IFLA nemzetközi ajánlásaira és az AFNOR-szabványokra építi. Egy összehasonlító táblázatot alkalmaznak, amely egyfelől tartalmazza az RDA eredeti szövegét, valamint a munkacsoporttagok javaslatai által módosítottat. Az AFNOR illetékes munkacsoportjával (GE 4 Données d'autorité) közösen dolgoznak a besorolási állományok használati körének kiterjesztésén.

Testületekre Vonatkozó Besorolási Adatok

Az előző munkacsoporttal közvetlen együttműködve dolgoznak az RDA-FR testületekre vonatkozó részein. Egy ilyen együttműködés elengedhetetlen, ha egy átfogó és koherens megközelítést kívánunk a személy-család-testület entitáshármas esetében alkalmazni. Hasonló okra vezethető vissza, hogy a munkacsoport működésének dokumentumforrásait a közgyűjteményi szektor egyéb területeiről is veszi: az RDA szabályzatot kívül például támaszkodik az ISAAR (CF) szabványra¹⁶, valamint nemzetközi és francia szabványokra és jó gyakorlatokra. Ugyanakkor maximális mértékben figyelembe veszi az RDA struktúráját, az adatelemeket pedig az RDA Toolkit francia fordításából veszi.

Entitások Közötti Kapcsolatok

Korábban „FRBR-osítás” néven működött. Egyfelől az FRBR modell első entitáscsoportjába tartozó entitások (*Mű, Kifejezési Forma, Megjelenési Forma, Példány*) egymás közötti kapcsolatai, másfelől az első és a második csoport entitásai (*Személyek, Családok, Testületek*) közötti kapcsolatok azonosításának szabályait hivatott lefektetni. A munka során létrejövő normatív szöveg érvényteleníti a korábbi AFNOR szabványt (Afnor Z44-059 *Choix des accès à la description bibliographique*).

Zene

Zenei dokumentumokkal foglalkozó szakemberekből áll, a *Művekre és Kifejezési Formákra Vonatkozó Besorolási Adatok* munkacsoporthoz kapcsolódóan fejt ki tevékenységét. Nem alkot szabályokat, de részt vesz azok meghatározásában mind a művek és kifejezési formák, mind a megjelenési formák vonatkozásában. Különösen az RDA szabályaitól eltérő francia gyakorlat terén van a munkacsoportnak szerepe, illetve – ezzel összefüggésben – az RDA fejlesztésére vonatkozó francia javaslatoknak az RSC számára való tolmácsolásában.

Az átültetés gyakorlati példái¹⁷

A BnF szakembereinek felkérésére a szabványosítási munkacsoport mindenekelőtt a megjelenési adatokkal kezdett el foglalkozni. E munka gyümölcseként jelentették meg az első bevezetendő RDA-elemeket. A képzésért felelős munkacsoport összeállított egy tananyagot az RDA-FR oktatói számára, a BnF pedig a katalogizáló munkatársak számára készített gyakorlati útmutatókban részletezte az új szabályok gyakorlati alkalmazását. A megjelenési adatokra vonatkozó szabályok a francia nemzeti könyvtárban 2014 decemberében, a tartalom típusára és az információközvetítés módja szerinti típusra vonatkozó 2016 februárjában léptek életbe.

Megjelenésre vonatkozó közlés

Az új szabályokat a 2014 decemberétől kapott kötelempéldányokra alkalmazzák, illetve fokozatosan bevezetik az egyéb módokon szerzeményezett dokumentumokra is. Az ISBD 4. adatscsoportjára vonatkozó katalogizálási útmutatókat az új szabályok értelmében módosították. A változások a következők:

1. A kiadó nevét a jövőben nem rövidítik, hanem úgy rögzítik, ahogy a forráson szerepel.

Ez a szabály vonatkozik az adatscsoport minden egyéb adatára (terjesztő, audiovizuális dokumentum előállítója stb.).

Példa:

- „Éd. J'ai lu” helyett „Éditions J'ai lu”
- „R. Laffont” helyett „Robert Laffont”
- „Orfeo international music” helyett „Orfeo international music GmbH”

2. A forrásból vett információkat nem teszik szögletes zárójelek közé. (Így például tükrözik az elírásokat.) A forrás tartalmából (pl. előszavából) vett

adatok és a külső forrásból származók esetén azonban továbbra is alkalmazzák a szögletes zárójelet.

3. Változik a dátumok prioritási sorrendje a nyomtatott monográfiák esetén. Az RDA-FR szerint a rangsor az alábbi:

- a megjelenés dátuma
- a kötelezpéldányként való bekerülés dátuma
- a terjesztés dátuma
- a copyright dátuma
- a nyomtatás dátuma

A copyright dátuma csak akkor tekintendő a megjelenés dátumának, ha egyezik a leírt forrás kiadásának vagy terjesztésének időpontjával, nem pedig az eredeti szöveg kiadásának, illetve terjesztésének dátumára vonatkozik, mint egyes fordítások esetében. A BnF-ben a következő rövidítéseket használják: „DL”, „cop.”, „impr.”.

Példa:

- ISBD: DL 2015; InterMarc: 260 \$d DL 2015
- ISBD: impr. 2014; InterMarc: 260 \$d impr. 2014

A tartalom típusa és az információközvetítés módja szerinti típus

A francia katalogizálási gyakorlatban eddig az 1. adatscsoport, pontosabban a cím és szerződési közlés részét képezte a dokumentumtípusra vonatkozó általános jelzés (az InterMarc szerint a 245-ös mező \$d almezőjében). Az RDA-ban mód van külön a tartalom formájának, típusának és a forrás közvetítőeszköz szerinti besorolásának jelölésére.

FRBR-os megközelítésben a tartalom formája a műhöz, típusa pedig a kifejezési formához kapcsolódik. Előbbire példa: vers, film, szimfónia. Ami az utóbbit illeti, az RDA-FR tartalomtípusból 25-öt különböztet meg. Ilyenek például: a szöveg, kép, animált kép, kartográfiai adat, előadott zene, multimédia.¹⁸

Az információközvetítés módja szerinti típus a leírt forrás elérésének (megjelenítésének, lejátszásának stb.) eszköze alapján kerül meghatározásra, illetve különbséget tesznek közvetítőeszközt igénylő, illetve közvetítőeszközt nem igénylő dokumentum között. Az RDA-FR kilenc típust sorol fel, például: hangzó, elektronikus, vetített.

A tartalom típusa és a közvetítőeszköz szerinti típus a BnF-ben InterMarc metaadatsémában a következőképpen kerül rögzítésre: 051 \$a Tartalom típusa \$b Közvetítőeszköz szerinti típus.

Az adatelemek alkalmazását fokozatosan ültetik át a BnF katalogizálási gyakorlatába. Az új elemek a francia nemzeti bibliográfiában 2017 januárjától lesznek jelen.

Az RDA és a Sudoc

A Sudoc a franciaországi felsőoktatási könyvtárak közös katalógusa, amelyet a már említett ABES működtet. A megjelenési adatokra vonatkozó új szabályokat a Sudoc-könyvtárak hálózatában 2016 januárjában, a tartalom típusára és az információközvetítés módja szerinti típusra vonatkozóakat pedig 2014 novemberében vezették be. Egy weboldalon¹⁹ gyűjtötték össze azokat a segédanyagokat, amelyek az új szabályzat alkalmazásánál a könyvtárosok hasznára lehetnek. Ezek között található többek között egy olyan dokumentum²⁰, amely táblázatos formában, példákkal ellátva mutatja be, milyen változások történtek az előző szabványhoz képest, valamint mit jelent az új szabályok alkalmazása a Sudoc vonatkozásában. Ennek egy részletét (magyar nyelven) közöljük (1. táblázat).

A segédanyagok között található két kérdés-felelet formájában megfogalmazott tájékoztató. Ezek közül az egyik²¹ fontos információkat tartalmaz – például – az átültetés konkrét lépéseire, illetve általában az alkalmazási területre vonatkozóan. Néhány példa:

A tömeges korrekcióról a Sudoc-ban:

Várható-e egy átfogó korrekció az [S. I.] [s.n.] vagy [s.d.] rövidítéseket tartalmazó leírások vonatkozásában?

Várható-e, hogy a már létező leírások korrekciója automatizált módon zajlik majd?

Válasz:

Az említett rövidítések korrekciója elképzelhető, de nem élvez prioritást. Jelenleg a tartalom formájára és az információközvetítés típusára vonatkozó mezők (181/182) automatikus betoldásának specifikálása van folyamatban. A kiadói nevek korrigálását ugyanakkor csak egyenként, a dokumentumokat kézbe véve lehet elvégezni.

1. táblázat

Részlet a Sudoc katalogizálói számára készített segédanyagból

A kiadó neve			
Kontextus	Mit mondott korábban a szabvány? (Z 44-050)	Mit mond most a szabvány? (RDA-FR)	Hogyan járok el a Sudoc-ban?
Hol keressük az információkat?	4 – A források sorrendje a következő: címtoldal vagy címtoldal-helyettesítők; előzéklapok; kolofon. Az egyéb forrásokból vett adatok szögletes zárójelben rögzítendőek.	2.2.4 és 2.8.5 – Források: sorrend: ugyanaz, mint a főcím esetében; egy további forrás a dokumentumból; egy további külső forrás: az innen vett adatok szögletes zárójelben rögzítendőek, valamint megjegyzésben jelezni kell a felhasznált információ forrását.	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem.
A dokumentum több kiadói nevet tartalmaz	4.2.2 – A kiadók száma: egy vagy az első három kiadó a tipográfia szerinti sorrendben, vagy – külső forrás esetén – az említés sorrendjében. Pl.: le Centurion [etc.] A forráson: „Le Centurion, Desclée De Brouwer, Editions du Cerf” Ha az első három kiadót egy francia kiadó követi, akkor az első kettő kiadót és a francia kiadót tüntetjük fel [etc.] kiegészítéssel. Pl.: Louvain : Nauwelaerts ; Freiburg : Herder ; Paris: Betarice- Nauwelaerts [etc.] A forráson: „Louvain, Nauwelaerts ; Freiburg, Herder, Roma, Desclée, Paris, Betarice_ Nauwelaerts”	2.8.5.5.1 – A kiadók száma: ha egynél több személy, család vagy testület szerepel a forráson kiadóként, akkor az első kiadót a tipográfia által jelzett sorrend szerint kell feltüntetni; a nevek rögzítésekor a forráson található sorrendet kötelező követni.	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem a következő módon: Ha a kiadvány több kiadói nevet tartalmaz, mindet rögzítem. [A szabvány lehetőséget ad arra, hogy elhagyjunk kiadói neveket, de ettől eltekintünk.] 210 ##\$aLouvain\$cNauwelaerts\$aFreiburg\$cHerder\$aRoma\$cDesclée\$aParis\$cBéatrice-Nauwelaerts
A kiadó neve hibásan szerepel a dokumentumon	0.9 – Elírás: a hibát szögletes zárójelek közé téve jelezzük, a hibás alakot vagy egy [sic] megjegyzés követi, vagy a helyes alak, amelyet az „i.e.” (értsd: id est=azaz) előz meg. Pl.: Galimard [sic] vagy Galimard [i.e. Gallimard]	1.7.10 – Pontatlanság: a hibát a megjegyzésben jelezzük: Pl.: Galimard Megjegyzésben: A címtoldalon hibásan „Galimard”, helyesen: „Gallimard”	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##\$aParis\$cGalimard [...] 306 ##\$a A címtoldalon hibásan „Galimard”, helyesen: „Gallimard”
Kell-e rövidíteni a kiadó nevét?	4.2.6 – Rövidítések: Edition = Ed. Családi név: a keresztnév kezdőbetűje és a családi név Pl.: Ed. Du Seuil	2.8.1.4 és 2.8.5.3 – Rövidítések: csak abban az esetben, ha a kiadói név a forráson rövidítve szerepel	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##\$aParis\$cEditions du Seuil 210 ##\$aArles\$cEditions Philip-

	P. Picquier <i>Editions Philippe Picquier</i> helyett	Pl.: Editions Du Seuil Editions Philippe Picquier Felix Meiner Verlag Dr. Rudolf Habelt GMBH	pe Picquier 210 ##\$aHamburg\$cFelix Meiner Verlag 210 ##\$aBonn\$cDr. Rudolf Habelt GMBH
A dokumentum nem említi a kiadó nevét	4.2.8.2 – Azonosítatlan kiadó: latin kifejezéssel jelöljük: „s.n.” = sine nomine (= név nélkül) a következő módon: [s.n.]	2.8.5.7.3 – Azonosítatlan kiadó: a következő módon jelöljük: [ismeretlen kiadó] 2.8.5.8 – A kiadó nincs feltüntetve: a következő módon jelöljük: [nem elérhető kiadói név]	Az RDA-FR-ben foglaltakat követem. 210 ##[...]\$c[ismeretlen kiadó] 210 ##[...]\$c[nem elérhető kiadói név]

Az érintett dokumentumtípusokról:

Minden dokumentumtípus érintett, beleértve a folytatólagosan megjelenő forrásokat is?

Az új szabályok a régi könyvekre is vonatkoznak?

Mely új katalogizálási szabályok vonatkoznak az időszaki kiadványokra?

Válasz:

Az RDF-FR minden forrástípusra vonatkozik, kivéve a régi könyveket, ugyanakkor az alkalmazási körét meghatározza az adatok eredeti forrása: így például az időszaki kiadványok esetén a megjelenés helye és az induló szám kiadójának neve az ISSN nyilvántartásból származik, így a vonatkozó (210 \$a \$c) almezők tartalma a nyilvántartást vezető választásának függvénye.

Nem kevésbé információdús a másik, szellemesen „Minden, amit tudni akartál az RDA-FR alkalmazásáról, de soha nem merted megkérdezni”²² címet viselő dokumentum, amely a katalogizáló kollégákban vélhetően felmerülő konkrét kérdésekre igyekszik ugyancsak kielégítő válaszokat adni.

Összefoglaló

Hazánkban is egyre inkább sürgető egy új, átfogó katalogizálási szabályzat megalkotása. Hogy ennek során elsősorban az RDA-ra kell alapoznunk, ahhoz már szinte nem fér kétség, ahogy ahhoz sem, hogy az új amerikai katalogizálási szabályzat meglehetősen összhangban van az IFLA által újrafogalmazott katalogizálási alapelvekkel.²³ Először is azon kell igyekeznünk, hogy a szabályzatot, a mögötte meghúzódó műszaki (és egyéb) megfontolásokat megismertessük a szakmai közvéleménnyel, amihez egyfelől elengedhetetlen az RDA magyarítása, másrészt a róla szóló (legalább kezdetleges) ismeretek mielőbbi beemelése a szak-

képzések tananyagába. Mindenekelőtt azonban érdemes okulnunk a nemzetközi jó gyakorlatokon, sorra véve, hogy az általuk kínált kész forgatókönyvek mennyiben illeszthetők a hazai könyvtári környezetbe.

Jegyzetek

- 1 DANCS Szabolcs: Névtér építése nemzeti könyvtári környezetben és a bibliográfiai metamorfózis, *Könyvtári Figyelő*, 62(1). 2016. pp. 77-85.
- 2 De RDA en France à la Transition bibliographique – http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/communique201411_transition_bibliographique.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 3 Jelen cikkem megírásakor nem tartottam feladatomban az RDA részletesebb bemutatását, annál is inkább, mivel ezt Dudás Anikó két korábbi tanulmányában is megtette: DUDÁS Anikó: Forrásleírás és hozzáférés: az új angol-amerikai katalogizálási szabályzat (RDA) és kritikája, *Könyvtári Figyelő*, 58. köt. 4. sz. 2012. p. 727-750. – <http://ki.oszk.hu/kf/2013/01/forrasleiras-es-hozzaferes-az-uj-angol-amerikai-katalogizalasi-szabalyzat-rda-es-kritikaja/>; DUDÁS Anikó: Nemcsak weben lenni, hanem webből lenni: a Funkcionális követelmények (FR) metaadatmodell-család névterei és a szemantikus web. = *Könyvtári Figyelő*, 59. köt. 1. sz. 2013. p. 45-64. – <http://ki.oszk.hu/kf/2013/04/nemcsak-weben-lenni-hanem-webbol-lenni-a-funkcionalis-kovetelmenyek-fr-metaadatmodell-csalad-nevterei-es-a-szemantikus-web/> (Megtek.: 2016. augusztus 31.)
- 4 Le point sur la Transition bibliographique: Les grandes étapes en 2015 – http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/communique201505_transiti

- on_bibliographique_etapes_2015.pdf* (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 5 Az előkészületekről és a műszaki munkacsoport munkájáról szóló fejezetek elsődleges forrása: Historique des travaux français sur RDA – <http://www.transition-bibliographique.fr/enjeux/historique-travaux-francais-rda/> (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 6 <http://www.abes.fr/Normalisation/AFNOR-CG-46> (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 7 FRBR – A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei: Zárójelentés – <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 8 FRAD – <http://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-authority-data> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 9 Az eltérések táblázata innen letölthető: http://transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2015/05/analyse_rda_points_des_accords_france.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 10 Ld. 4. jegyzet!
- 11 RDA-FR: Transposition française de RDA. Section 1 – Enregistrement des attributs des manifestations et des items – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/01/RDA-FR_Section1.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 10.)
- 12 <http://transition-bibliographique.fr> (Megtek.: 2016. szeptember 2.)
- 13 A szervezeti háttér ismertetésének fő forrása: Ld. 2. jegyzet!
- 14 A fejezet elsődleges forrása: <http://www.transition-bibliographique.fr/rda-fr/normatisation-en-cours/> (Megtek.: 2016. augusztus 25.)
- 15 http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/08/rda_fr_section1.pdf (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 16 ISAAR (CPF): Szervezetek/testületek, személyek és családok levéltári azonosító leírásának nemzetközi szabványa – <http://www.archivportal.hu/media/uploads/pdfek/153021363.pdf> (Megtek.: 2016. augusztus 30.)
- 17 A fejezet elsődleges forrásai: La Transition bibliographique : nouvelles règles de catalogage – http://guideducatalogueur.bnf.fr/abn/GPC.nsf/gpc_page?openform&type_page=consignes_rda (Megtek.: 2016. augusztus 30.); RDA : Resource Description and Access: Un code de catalogage conçu pour répondre aux défis du Web. Sensibilisation à l'évolution des catalogues – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/01/support_formation_rda.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 18 A tartalomtípusokat felsoroló táblázatot lásd: RDA-FR: Transposition française de RDA. Chapitre 3: Description des supports matériels et des contenus. 3.51 Type de contenu – http://www.transition-bibliographique.fr/wp-content/uploads/2016/08/rda_fr_section1.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 19 <http://documentation.abes.fr/sudoc/index.htm> (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 20 Application dans le Dudoc des éléments de RDA-FR publiés en Juin 2015 – http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/RDA_FR_application_sudoc_janvier_2016_VALIDE.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 21 http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/RDA_FR_Questions_JeCours_VALIDE.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 22 Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur l'application de RDA-FR dans le Sudoc (sans jamais oser le demander) – http://documentation.abes.fr/sudoc/normes/FAQ_application_RDA_FR_dans_sudoc.pdf (Megtek.: 2016. szeptember 1.)
- 23 Statement of International Cataloguing Principles – <http://www.ifla.org/publications/statement-of-international-cataloguing-principles> (Megtek.: 2016. szeptember 2.)

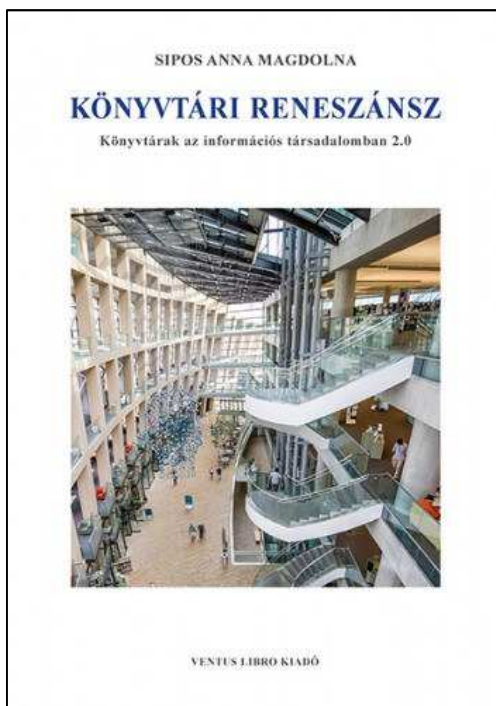
Beérkezett: 2016. IX. 3-án.

Dancs Szabolcs

az Országos Széchényi Könyvtár
főtanácsosa.
E-mail: dancs.szabolcs@oszk.hu

Könyvtári reneszánsz

Sipos Anna Magdolna
Könyvtári reneszánsz : könyvtárak az információs társadalomban 2.0,
2., bőv. kiad., Budapest, Ventus Libro Kiadó,
2016. – 133 p.

Sipos Anna Magdolna, a Pécsi Tudományegyetem Könyvtár- és Információtudományi Intézetének munkatársa 2006-ban a *Tudásmenedzsment* c. lapban publikálta vizsgálati eredményeit a „Könyvtárak az információs társadalomban” címmel. Közel 10 évvel később, számos felmérés, állami és EU-s program, valamint a technológia rohamos fejlődése arra sarkallta, hogy újra áttekintse a könyvtárak és a könyvtárügy helyzetét e megváltozott környezetben, és frissített tartalommal újra megjelenesse azt.

Ráadásul, ez utóbbi kiadás – a kor követelményeinek megfelelően – először már elektronikus formában jelent meg, és nem sokkal később, újabb

bővítések után készült belőle a hagyományos, nyomtatott változat.

A könyv első két fejezete az elmúlt évtized internet-használati statisztikáit tekinti át és elemzi, mind mennyiségi, mind pedig minőségi szempontból. Az ország területi megosztottságának elemzése mellett a szerző nem mulasztja el vizsgálni a közelmúlt legfrissebb trendjét, a mobil internet-hozzáférés előretörését és annak hatásait sem. Górcső alá kerül továbbá az a meghatározó problémakör is, hogy a társadalom egyes rétegeiben milyen szinten van jelen az ún. „digitális jártasság”, és ennek hiánya milyen következményekkel járhat a jövőre nézve. A könyvtárak helyzetét vizsgálva a szerző kitér annak elemzésére is, hogy a közelmúltban az internethasználat rohamos terjedése hogyan hatott a könyvtárak látogatottságára.

Az adatsorok áttekintése után a következő fejezetekben a szerző áttekinti az UNESCO, az IFLA, az ALA, valamint az Európai Unió az évek alatt elindított programjait és programadó keretdokumentumait.

Az UNESCO már a 2000-es évek eleje óta folyamatosan fejleszti a tudáshoz és az információhoz való egyetemes hozzáférés alapelveit elemző dokumentumait, és 12 pontban foglalta össze a legfontosabb célkitűzéseket e témában. A szerző ezeket ismerteti.

Az IFLA-dokumentumok elemzése mentén megismerhetjük azt az 5 megatrendet, melyek a könyvtárak előtt álló kihívásokat foglalják össze. Ezek jellemzően mindenki számára ismert fogalmak (információhoz való hozzáférés, online oktatás, személyes adatokra vonatkozó védelem, „hiperkapcsolt” társadalom, globális információs környezet), melyeket a könyvtárak kontextusába helyez a fejezet.

Az ALA dokumentumait bemutató fejezet meglepő adatokat tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az

amerikai könyvtári rendszer szintjei (közkönyvtárak, iskolai könyvtárak és egyetemi könyvtárak) milyen hasonló problémákkal küzdenek adott esetekben, mint a hazai könyvtárak. Lehet ez a finanszírozás kérdése, de ugyanúgy a látogatók számának csökkenése, vagy a törvényekben kiszabott feladatok teljesítése. Minthogy az ALA egy jellemzően progresszív szemléletű szervezet, nem csoda, hogy a digitális információkezelés és kommunikáció, valamint az abban való részvétel a szempontjaik szerint mostanra már elsődleges cél kell, hogy legyen a könyvtárak számára.

Az EU felelős szervei természetesen szintén kiemelten kezelik a netes kommunikáció előretörését és annak rohamos fejlődését, ezért született meg az Európai Digitális Menetrend. Az EU célja ezzel elsősorban a digitális megosztottság enyhítése, és a digitális készségek fejlesztése, amiben az Unió szerepet szán a könyvtáraknak is.

Az utolsó fejezeteket a hazai helyzet elemzésének szenteli a szerző, és már nem annyira derűlátó, mint a nemzetközi trendek kapcsán. A 2000 körül megfogalmazott célokhoz képest az elmúlt évtizedben elért eredmények nem kielégítőek – a stratégiai koncepciók szerény eredményeket hoztak, és bár készültek tanulmányok, de az információs társadalom tudományos igényű kutatásának hiánya is jellemező idehaza.

E mellett nem mulasztja el megemlíteni a szerző azt sem, hogy az elmúlt évtizedben a könyvtárak presztízse tovább esett, bár ennek elsősorban nem a szolgáltatások minőségi romlása az oka, hanem az információszerzési szokások átalakulása. Ennek kapcsán kerül elő a már említett „digitális készségek” kérdése, hiszen az információk forráskritikája lenne az egyik fontosabb ismeret, amit a felhasználóknak meg kellene szerezniük.

Kiemeli, hogy amíg 2008 és 2013 között jelentős előrelépések történtek a könyvtári szolgáltatások fejlesztése terén, addig 2014 óta kormányzati szinten semmilyen stratégia nem került megfogalmazásra.

Részletesen elemzi a következő fejezetben az EISZ, a MEK, az EPA és a MATARKA használati mutatóinak változását, valamint e szolgáltatások hasznosulását, melyek a mérőszámok alapján a könyvtárügy talán legsikeresebb szolgáltatásai.

Külön fejezet tárgyalja a könyvtári szolgáltatások használatának változásait az utóbbi évtizedben hazánkban. Ezeket az adatokat elsősorban a személyes internet-hozzáférések számának gyors emelkedése befolyásolja, ami viszont jótékonyan hat a távhasználat mérőszámaira. Természetesen jelentős eltérés mutatkozik a tudományos könyvtárak és a közkönyvtárak kihasználtsági mutatóiban, előbbiek azonban jelentősen több, távolról elérhető szolgáltatást tudnak biztosítani a felhasználóiknak. Meglepő lehet azonban az az adat, hogy a távhasználat mértéke már 2011-ben felülmúlta a helyben használat mértékét a közkönyvtári szegmensben is.

Az utolsó fejezetben a szerző Magyarország fejlesztési régióiban külön-külön vizsgálja a könyvtárhasználati szokások változását, összevetve az internet-penetráció alakulásával. Itt megerősítést nyer a statisztikák fényében az általánosan elterjedt nézet arról, hogy melyek a felülteljesítő és melyek a leszakadó régiók, és a szerző rávilágít azokra a pontokra, szolgáltatásokra is, hogy melyek fejlesztésére lenne országos szinten szükség.

Giczi András Béla
(BME OMIKK osztályvezető)

Negyvenéves az Apple számítógép-óriás, amely Magyarországot is meghódította

Nem esett messze az alma a fájától címen mutatja be a *Neumann János Számítógép-tudományi Társaság* (NJSZT) és *Nagy Károly* magángyűjtő az *Apple* cég negyven év alatt kifejlesztett gépcsaládjainak ikonikus darbjait. Az időszaki kiállítás nagy számban vonultatja fel az *Apple* számítógépeket, melyek közül az érdeklődők néhányat működés közben is megtekinthetnek. A kiállítás 2016.

szeptember 7-től szeptember 22-ig látogatható Budapesten, majd október elejétől Szegeden, *A jövő múltja* című állandó kiállítás időszaki tárlataként.

Jól tudjuk, hogy az utóbbi időkben az *Apple* már nemcsak számítógépeket, hanem okostelefonokat, táblagépeket is gyárt, és – nem melleleg – átírta a

zenepiacot. A világ leggazdagabb cége akkora vagyonnal rendelkezik, amennyi a teljes magyar gazdaság egy éves teljesítményének a kétszerese. Legendává vált a történetük: 1976-ban két fiatalember, *Steve Jobs* és *Steve Wozniak* Apple Computer néven egy garázsceget alapított, és belefogott a számítógépgyártásba. Egy év múlva már egymillió dolláros bevételük volt az eladásokból. 1983-ban – *Apple Lisa* néven – piacra dobták az első olyan gépet, amely kizárólag egérrel vezérelhető, grafikus felhasználói felülettel készült. Egy évvel később kezdték a *Macintosh* gépcsalád első darabjainak gyártását, amelyek folyamatosan továbbfejlesztett változatai mind a mai napig kaphatók. Magyarországra a csúcstechnológiai termékek hozzájárulását megakadályozó embargó (a CO-COM-lista) miatt csak a feketelista megszüntetése után, a 90-es évek elején kerülhettek be legálisan amerikai – köztük Apple – számítógépek.

A jellegzetes almás védjeggyel büszkélkedő, meglehetősen drága gyártmányok később itthon is rendkívül népszerűvé váltak; a régebbi darabok mára a magángyűjtemények ékességeivé váltak. A tárlaton látható az első nagy sorozatban gyártott személyi számítógép, az *Apple II* mellett a *Lisa*, a *TAM*, az *iMac G3* és más gépek. A TAM (Twentieth Anniversary Macintosh) az Apple megalakulásának 20. évfordulójára korlátozott darabszámban készült. A 90-es évek popkultúrájához illő *iMac G3* áttetsző műanyag borításával, tojásdad formájával egyedülálló forma- és színvilágot képvisel. A több magángyűjtővel együttműködő rendezők a kiállításon a ritka számítógépek és perifériák mellett egyedi dokumentumokat is bemutatnak: az egyik különleges fotón például *Göncz Árpád* látható, amint az Apple immár magyarul „beszélő” laptopjával ismerkedik.

Küldetésnyilatkozata szellemében az NJSZT kiemelt figyelmet fordít a múlt értékeinek megőrzésére, ezen belül főként a magyar számítástechnika – informatika szellemi és tárgyi örökségének a védelmére. Itt hívjuk föl a figyelmet a társaság közreműködésével nemrégiben rendezett, 2016 szeptemberében még látogatható kiállításokra:

- **Jövőbelátó piaristák** – a *Piarista Rend Magyar Tartományával* közösen rendezett időszakos kiállítás *Kovács Mihály* és *Öveges József* emléke előtt tiszteleg. Előzetes bejelentkezés után a budapesti *Piarista Gimnáziumban* látogatható (Budapest V. kerület, Piarista u. 1.)
- Az NJSZT közgyűjteményekkel közös szerepvállalására jó példa a *Magyar Nemzeti Galéria A magyar művészek és a számítógép* című kiállít-

tás, amely szeptember 18-áig még látogatható a Nemzeti Galéria budavári épületében.

- A *Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmtézettel* (MaNDA) való kooperáció eredményeként az ózdi **Digitális Erőmű** épületében informatikatörténeti kamaratárlat nyílt, amely – a tervek szerint – még évekig megtekinthető.

1958 Részlet a kiállításból

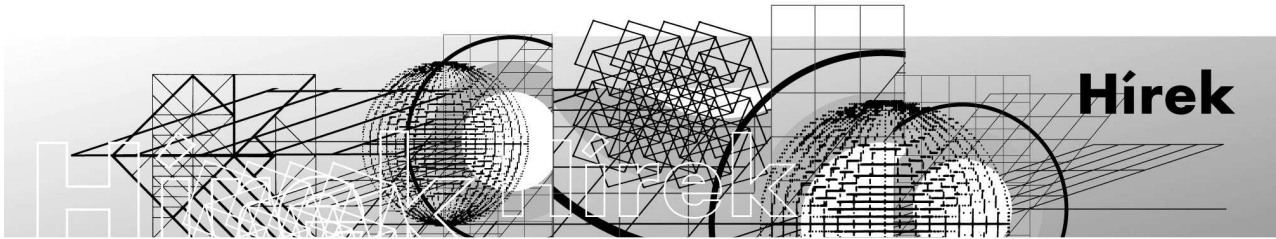
2034 iMac G3 számítógépek

2037 A 20. születésnapra készített TAM gép

A képeket Nagy Károly készítette.

Tószegi Zsuzsanna

Szakkönyvtár nyílt Pesten a holokausztról

Zsiray-Rummer Zoltán – 2016.09.03. 02:57

Az a demokrácia, az a nemzet tud erős lenni, amelyik múltjának minden percével szembe tud nézni – hangsúlyozta a Holokauszt Szakkönyvtár és Olvasóterem megnyitóján tegnap az Emberi Erőforrások Minisztériumának államtitkára.

Rétvári Bence hozzátette: Magyarország rengeteg veszített minden egyes honfitársunkkal, aki a vészidőszak áldozatává vált, és a történeteket ki kell beszélni. Szita Szabolcs, a Holokauszt Emléközpont igazgatója hangsúlyozta, hogy az intézmény fontos eszköze az antiszemitizmus elleni küzdelemnek, amelyben a kormányzat zéró toleranciát hirdetett. Az 1990-ben alapított, mintegy kétezer kötetes, főleg magánadományokból összeállt gyűjtemény mostantól mindenkinek hozzáférhető, az intézmény több anyagot szeretne az interneten is hozzáférhetővé tenni.

További információk:

http://magyarhirlap.hu/cikk/65113/Szakkonyvtar_nyilt_Pesten_a_holokausztrrol#sthash.bK7PWzRi.dpuf

/Forrás:

http://magyarhirlap.hu/cikk/65113/Szakkonyvtar_nyilt_Pesten_a_holokausztrrol/

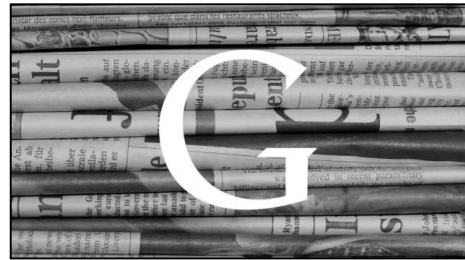
(F. Iné)

Szerzői jogdíjas médiatartalmak? A Google és a Facebook nem így látja

BITPORT2016.09.02. PIACI HÍREK

Az európai kiadóvállalatok olyan erős szerzői jogokat akarnak a saját médiatartalmaikra, mint ami az előadókat, lemezkiadókat, műsorszolgáltatókat megilleti. Kérdés, hogy ezzel célt

érnének-e a két legfőbb címzettnél a Google-nál és a Facebooknál.

A két amerikai technológiai óriással egyszer már próbálkoztak a német és spanyol médiacégek, az egyiknek még idő előtti teljes kapituláció, a másiknak a spanyol nyelvű *Google News* bezárása lett a vége. Úgy tűnik azonban a fiaskók után sem adják fel az európai kiadók. Ha törik, ha szakad, pénzt akarnak kapni azért, hogy exkluzív tartalmaik másodközlésben megjelenjenek a különféle hírszemlélő és tartalomaggregátor oldalakon is. Ebben a konstrukcióban a két legfontosabb fizetővendég jelenleg a Facebook és a Google lenne.

Egységfrontba tömörülnek

Céljaik elérésére az elmúlt hónapokban egységfrontot alkottak az európai kiadók, hogy egyesült erővel vegyék fel a harcot a digitális duopólium ellen. A *Business Insider* értesülése szerint három konzorcium áll a Brüsszelnek benyújtott javaslat mögött.

A Juno projektbe a *The Daily Mirror*, a *The Telegraph*, a *The Guardian*, a *The Sun*, a *The Daily Mail* és a *Metro*, valamint a *Daily Express* és a *Daily Star* tulajdonosai szálltak be augusztus elején.

Ennél valamivel korábban, júniusra datálódik a német konzorcium létrejötte, ebben az *Axel Springer*, és a *Der Spiegel* kiadó *Gruner + Jahr*, a *Bertelsmann* csoport és más kiadók vesznek részt. A csapat Németország 10 legnagyobb kiadójából nyolcat képvisel.

Pangea szövetségnek hívja magát a tavaly márciusban gründolt konzorcium, amelyben alapítóként olyan nagy nevek találhatók, mint a *The Guardian*, a *Reuters*, a *Financial Times*, utóbbi a transzatlanti baráttal, a *CNN*-nel együtt, sőt később az *Economist* is csatlakozott hozzájuk.

Félszáz éves védelmet akarnak

A licendíj fizetési kötelezettséget előíró javaslatuk nem kispályás, a kiadók egyenesen 50 évre szóló szerzői jogokat akarnak. Az elképzelés már Brüsszelben van, ahol az uniós miniszterek inkább hűtenék a kedélyeket, szerintük a gyorsan avuló tartalmakra tekintettel a jogvédelem legfeljebb egy-öt év közötti időtartamra szóljon.

A médiakiadók a különféle videoplatformokat a *YouTube* mellett például a *Vimeót* és a *Dailymotiont* is köteleznék arra, hogy osszák meg bevételeiket mindazokkal, akik az oldalakra anyagot töltenek fel, legyenek azok akár hétköznapi emberek. (Erre egyébként az éles verseny miatt maguktól is rákényszerülnek a szolgáltatók.)

Az *Európai Bizottság* előtt lévő javaslat egyben azt a kényes kérdést is feszegeti, hogy igazából kié a tényleges hatalom a kiadóplatform kapcsolatban. Vajon a tartalomgazda kiadóké, amelyek ily módon népszerűsítik a platformokat, vagy a platformoké, amelyek masszív olvasói tömege ezen a módon éri el a kiadók oldalait?

Veszedelemes ellenfelek

A válasz többek szerint nyilvánvalóan az utóbbiaknak kedvező, amin nincs is mit csodálkozni, miután a két technológiai mamut mára valóban hatalmas befolyásra tett szert a digitális világban. Lényegében a globális online reklámpiac (Kínát kivéve) tavalyi növekedésének minden százalékpontja a két társaságnál landolt – állítja a *Pivotal Research* elemzője az *Economist* hetilapban. Az idei év első negyedében pedig a Facebook és a Google zsebébe vándorolt a világ online reklámbevételének a 85 százaléka – ezt a *Morgan Stanley* szakértője mondta a *Times* magazinnak. A két társaság digitális világban meglévő dominanciáját erősíti, hogy tulajdonosként ugyancsak ott vannak az internet tíz legmeghatározóbb keresőjében is.

Ezek ismeretében meglehetősen veszélyes játéknak tűnik tartalomhoz kötődő licenccijakkal fenyegetni a Google-t és a Facebookot. A konszenzusra törekvés helyett a technológiai óriások azonnal

leállíthatják látogatóik továbbirányítását a kiadói oldalak felé. Ez pedig komoly érvágás lehet utóbbiaknak, mivel mint az az egyik legutóbbi nemzetközi felmérésből is kiderül, a médiacégek forgalmának átlag 40 százaléka az említett két vállalat hálózatáról érkezik.

Arra, hogy a Google és a Facebook milyen eredményesen szállt már eddig is szembe a médiacégekkel, több példa is van a múltból. A Google már említett németországi és spanyolországi válaszlépése mellett a legnagyobb közösségi oldal gazdája is megtette a magáét. A Facebook fokozatosan változtat kiválasztási algoritmusán, ami tendenciózan a céges posztok megjelenési esélyét rontja, ezzel ma már az organikus (azaz nem fizetős) elérés hatékonysága szinte a nullára csökkent. Azzal pedig, hogy bevezette az azonnal elinduló videókat, leértékeli a szöveges tartalmakat és arra készíti a kiadókat, hogy ők is inkább a drágább videós produkciókat gyártsák.

Együttműködni nem kell félnek jó lesz

Azért van pozitív példa is a tartalomaggregátorok és a kiadóvállalatok közötti kapcsolatra. Ebben legutóbb épp a Facebook volt a kezdeményező, de az együttműködés ezen formájában mindkét oldal lelkesnek tűnik. Nagyjából egy éve indult el az *Instant Articles*, többek között olyan médiapartnerek bevonásával, mint a BBC, a *National Geographic*, vagy éppen a *BuzzFeed*.

A megoldás egy különleges felületet biztosít a tartalomgyártóknak, amelyet a felhasználók a mobil alkalmazásban is azonnal meg tudnak nyitni. A cikket interaktív elemekkel, azonnal induló videókkal, forgatható térképekkel lehet színesíteni, és a korábbi megoldásoknál sokkal gyorsabban letöltődnek.

Ez a látszólagos szimbiózis azonban veszélyeket rejt magában. A közösségi oldal ugyanis eddig már bizonyította, hogy a felhasználói érdekekre hivatkozva gond nélkül és meglehetősen sűrűn szabja át mind a céges oldalak felületét, mind az elérést befolyásoló játékszabályokat. Az egyoldalú függőségből eredő kockázati tényező pedig nem hogy nem tűnik el, de még erősödni is fog azoknál a vállalatoknál, akik partnereként beszállnak az *Instant Articles* szolgáltatásba.

/Forrás: <http://bitport.hu/szerzoi-jogdijas-mediatarlalk-a-google-es-a-facebook-nem-igy-latja/>

(F. Iné)

OSZK

Magyar és magyar vonatkozású írott kulturális örökség

Az OSZK mint „brand” – igényesség, rang

Könyvtárunk alapfeladatai közé tartozik a könyvkiadói tevékenység is, melynek vezetője *Boka László* irodalomtörténész. Az intézményi könyvkiadás a *Tudományos Igazgatóság* szervezeti keretei között zajlik, Boka László 2008 óta irányítja az igazgatóságot.

Internetes publikációk és könyvkiadás? Megélhető-e egy tudományos kiadó Magyarországon? Az interjúból az is kiderül, hogy mekkora a tudományos kiadványok piaca, és arról is kérdeztük a kiadó vezetőjét, hogy érdemes-e strandra kivinni valamilyen OSZK-s kötetet.

Interjú.

- 5 MTA doktor és 34 PhD doktor dolgozik a Széchenyi Könyvtárban.
- Évi több mint húsz-huszonöt kiadvány jelenik meg.
- Bevételnövelő tevékenység is lehetne.
- Jelen vagyunk a rangos könyves fesztiválokon.
- Kiadványaink döntő többsége neves társkiadókcal jelenik meg.
- Öröm látni, ha egy-egy könyv minden példánya elfogy.
- 10-12 kézirat vagy könyvterv „áll” rendelkezésre jelenleg.
- Igényes ismeretterjesztő szintű kötetekre éppúgy szükség van, mint a szakmai közönségnek ajánlható kötetekre.

Milyen tudományos kutatások, s milyen műhelyek a legjelentősebbek a Könyvtárban?

Boka László: Az Országos Széchenyi Könyvtár tudományos kutatóhelyként, kutatói feladatait tekintve is igen összetett feladatokat lát el. Egyrészt országos feladatokat, melyeket a fenntartó határoz meg, s melyeket senki más rajtunk kívül nem végez el. Ilyen például a retrospektív nemzeti bibliográfia, különböző korszakokra lebontva, mely mindmáig hézagos, s mely tudományos alapkutatóként komoly művelődéstörténeti, kodikológiai, könyv- és sajtótörténeti, valamint nyomdászattörténeti kutatásokat, és persze ennek megfelelően felkészült szakembergárdát igényel. Ezek a munkatársak főként a Tudományos igazgatóság kereteiben dolgoznak, de az intézményi szervezett kuta-

tás alapvetően mátrix alapú, tehát nem egységekhez, nem osztályokhoz kötődik elsődlegesen. Jelenleg 1 akadémikus, 5 MTA doktor és 34 PhD doktor dolgozik a házban, mellettük több fiatal kolléga a fokozatszerzés előtt áll, s ez kivételes a hazai közgyűjtemények sorában, amire büszkék lehetünk!

Boka László az első világháborús kiállításunk finisszázsán, melyen bemutattuk a kiállításról szóló reprezentatív kötetet – 2016

Aztán ott vannak a szakkönyvtári feladataink, hiszen a nemzeti könyvtár irodalom- és történettudományi szakkönyvtárként működik az 1950-es évek óta. Minősített kutatóink talán legjelesebb része különböző korszakok irodalomtörténetével és történettudománnyal foglalkozik, a jelenkorig menően. Ezekhez társul a páratlan különgyűjteményeinkben őrzött kincseknek, unikális daraboknak és hagyatékoknak a feltárása, mely értelemszerűen színház- és zenetörténetet éppúgy kíván, mint térképtörténettel vagy fotótörténettel foglalkozókat, illetve olyan művészettörténész kollégákat is, akik plakátok és kisnyomtatványok tudományos igényű feltárását is szakszerűen el tudják látni. Nem egyszerű feltáró munkáról, hanem évekig tartó tudományos projektekről van ez esetben szó. Ezeknek az eredménye jól láthatók az előző évek, évtized eredményei között, hiszen számos tudományos felfedezéssel, akár szenzációval is szolgáltunk, olyan anyagok révén, melyek itt, az intézményben „lappangnak” – ha tetszik –, de megfelelő szaktudás és ismeret nélkül feltáratlanok maradtak. *Mozart* autográfától kezdve ezer éves antik illusztrált kódextörredékig, a nemrég felfedezett *Vaszary* kárpitterven át miniatűr héber

írásképig, igazi filológiai csemegének, irodalomtörténeti szenzációnak számító, mert nem léteznek vélt kéziratok regényrészletek felfedezéséig hosszú a sor – szerencsére. Mindezen eredményekről nem csupán konferenciákon, de nagyobb évfordulós kiállításokon és különböző ismeretterjesztő, kultúrtörténeti programokon is beszámolunk.

Boka László (Nagyvárad, 1974), PhD, irodalomtörténész, kritikus, egyetemi oktató, tudományos igazgató az Országos Széchényi Könyvtárban és egyetemi docens a Partiumi Keresztény Egyetemen. A Szépírók Társasága, a József Attila Kör és az Erdélyi Magyar Írók Ligája tagja.

Azt szoktam mondani, hogy az OSZK két erőssége az állománya, illetve a munkatársak szürkeállománya. Mindez kiadványokra vetítve pedig hézagpótló nemzeti bibliográfiákat (pl. korszak- vagy egyéb szakbibliográfiákat) éppúgy jelent, mint értékes forrásközléseket, tanulmánykötetek sorozatait, konferenciák és tematikus ún. nagykiállítások kötetait, katalógusait, megfelelő kísérőtanulmánnyal ellátott hasonló kiadásokat és értékes díszalbumokat egyaránt.

A tudományos igazgatóságnak mekkora része a könyvkiadás? A munkaidő sorában mennyire kiemelt ez a feladat?

Boka László: Abszolút kiemelt, hiszen a könyvkiadást hangsúlyosan is – akárcsak a tudományos konferenciákat és intézményközi együttműködéseket, projekteket, illetve részben a tematikus nagykiállításokat is – a tudományos eredmények közlésének tekintjük elsődlegesen. Vannak olyan alkalmak is persze, mint egy-egy évforduló (az idén például a Szent Márton Emlékév és az 1956-os évforduló, jövőre a Reformáció 500 és az Arany János bicentenáriumi stb.), ami jó alkalmat szolgáltat egy-egy hasonló kiadvány megjelentetésére, de persze nagyobb tematikus tárlatok és konferenciák szervezésére, tanulmánykötetekben való szereplésre is. Ezeket összefüggően kezeljük, akárcsak a tudományos és egyéb nemzetközi együttműködéseket, melyek közös munkaprojekteket jelentenek. Az általam vezetett igazgatóság a könyvkiadási politikáját is alapvetően úgy építi fel, ahogyan a házban futó, jóváhagyott kutatási projekteknél az összehangolása ezt igényli, illetve már körvonalazza: az elsődleges feladat ezen intézményi munkák tudományos hozadékának közreadása, megjelentetése, s ha lehet, mindezt rangos hazai kiadókkal, egyéb társintézményekkel (pl. kutatóhe-

lyekkel és egyetemekkel, múzeumokkal vagy könyvtárakkal) együttműködve, s amennyire lehet a piaci igényeknek megfelelően is.

A Tudományos Igazgatóság munkatársaival, Zsupán Edinával és Budai-Király Tímeával a Múzeumok Majálisán – 2014

Óriási szám az évi több mint húsz-huszonöt megjelent kiadvány. Mekkora csapat dolgozik a háttérben?

Boka László: Valóban az. Azt szoktam mondani, hogy egy közepeméretű hazai kiadóknak felelünk meg, hiszen ha belegondolunk, az OSZK nyári zárva tartásával és a téli ünnepekkel együtt a munkatársak 11 hónapot dolgoznak, s ezalatt havonta 2-2,5 kötet jelenik meg. Ez óriási szám! Minderre az igazgatóság egyik osztályán, a Tudományos titkárságon belül létezik egy igen kis létszámú szerkesztőségi csapat, ami az előkészítési, kiadói szerkesztői, korrektori és részben a kivitelezési munkákon dolgozik irányításommal. Ide tartozik persze a kiadványtári munka is, tehát a már kész kéziratok kapcsán a pályázat nem csekély munkája, a forrásszerzés, illetve a kapcsolattartás más kiadókkal, nyomdák, terjesztőkkel, ami óriási feladat. De ugyanilyen a fordítás kérdése is, jelenleg angol fordítónk nincs, s ez komoly gondot okoz. Egyszóval minderre az összetett tevékenységre, ráadásul munkaidőnk egy meghatározott részében csupán, vagyunk négyen-öten... Az egyes kiadványok szakmai, tartalmi szerkesztése pedig mindig az intézményi felkért kollégának, a témához és korszakhoz legjobban értő munkatársnak a feladata, mondanom sem kell, mindenféle díjazás nélkül.

Legújabb kiadványaink kaphatók az OSZK könyvesboltjában vagy megrendelhetők az OSZK Kiadványtárától az alábbi elérhetőségeken: Budai-

Király Tímea, Tudományos Igazgatóság Kiadványtár, Országos Széchényi Könyvtár; 1827 Budapest, Budavári Palota F épület; Tel.: 22-43-878, Fax: 20-20-804

- **Hatalmi diskurzusok. A hatalom reprezentációi a tudományokban és a művészetekben.** Szerkesztette: Visy Beatrix, Bíró Csilla, Bp., OSZK–Gondolat Kiadó, 2016. [Bibliotheca Scientiae et Artis 8., sorozatszerk. Boka László], 340 p.
- **Collectors and Collections. The Treasures of the Collections in the National Széchényi Library.** Edited by László Boka, Lídia Wendelin Ferenczy, Bp., OSZK–Kossuth Kiadó, 2016, 252 p.
- **Zvara Edina: Egy tudós hazafi Bécsben. Görög Demeter és könyvtára.** Bp., OSZK–Gondolat Kiadó, 2016. [Nemzeti Téka, sorozatszerk. Boka László, Kéglí Ferenc], 510 p.
- **„Nekünk mégis Mohács kell...” II. Lajos király rejtélyes halála és különböző temetései.** Szerkesztette: Farkas Gábor Farkas, Szebelédi Zsolt, Varga Bernadett, Bp., OSZK–MTA BTK TTI, 2016, 336 p.
- **A Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachja 1909.** Hasonmás kiadás, a kísérőtanulmányokat írta: Boka László és Szénási Zoltán, Bp., OSZK–Argumentum Kiadó, 2016.
- **Kuncz Aladár: Felleg a város felett – regény.** Szerk., jegyzetek és bevezető: Juhász Andrea, Bp.–Közszív, OSZK–Kriterion, 2016. [Kuncz Aladár Összegyűjtött Munkái, III., Sorozatszerk.: Boka László, Filep Tamás Gusztáv]
- **Bestiarium Zircense.** Hasonmás az Országos Széchényi Könyvtár Cod. Lat. 506-os kéziratából Boreczky Anna bevezetőjével, Bp., OSZK, 2016.

Mennyire forrásfüggő a kiadványok megjelentése? Van olyan kötet, amit önállóan is kiad a könyvtár, vagy inkább a pályázatok a meghatározók?

Boka László: Az utóbbi években szomorúan szinte kizárólag pályázati forrásokra, külső támogatókra és kiadói együttműködésekre építhettünk. Ami kissé abszurd, hiszen e kiadói tevékenység is az alapfeladatok közé tartozik... Eközben kiadványaink döntő többsége neves társkiadókkal jelenik meg – hazai és nemzetközi szinten egyaránt –, s örvend egyöntetű sikereknek. Több kötetünk lett az utóbbi másfél évtizedben ilyen vagy olyan szakmai díj nyertese, elismerések sora igazolja a kiadványpolitikánkon túl a minőségi megjelenést, kivitelezést is tehát. Több esetben alkalmi forrá-

sokból gazdálkodunk, ha valamilyen emlékévet meghirdet például a kulturális tárca – mint legutóbb az I. világháborús centenáriumot –, akkor „csomagban” gondolkodunk, aminek egy része lehet értelemszerűen egy hagyományos kiadvány is. Persze az OSZK-nak léteznek saját, önálló kiadványai is, amiket nem társkiadókkal adunk ki és terjesztünk, egyfelől a már említett bibliográfiai tevékenységek révén, másrészt a kiállítások katalógusai például, illetve vannak saját és együttműködésben megjelentetett szaklapjaink, (mind könyvtörténeti, mind a Könyvtári Intézet havi periodicitású kiadványai) s persze saját bilingvis évkönyve is van az OSZK-nak, a Mercurius, amely nevéből adódóan afféle hírmondó, az elmúlt év legfőbb eredményeivel. Elkelve ezen felül is bővel egy ismeretterjesztő füzet, több nyelven, amit a látogatóink igényelnek is. Bízom benne, hogy ezeket is sikerül megvalósítanunk, hiszen az utolsó ilyen kiadvány több mint 12 éves, meglehetősen elavult.

A teljes interjú a forrásként megadott címen olvasható.

/Forrás: http://nemzetikonyvtar.blog.hu/2016/08/24/az_oszk_mint_brand_igenyessag_rang/

(F. Iné)

Épül az Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ

2016. augusztus 25. CEST 16:03
véleménydossziék: **Múzeumi Negyed - Liget Budapest [147]** földrajzi hely: **Budapest [3674]** építészek, alkotók: **Vasáros Zsolt DLA [14]**

A *Liget Budapest Projekt* keretében 2018-ra megépül az *Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központ* (OMRRK) a Szabolcs utcai egykori kórház területén.

A közel 37 000 négyzetméteres, korszerű, minden szakmai igényt kielégítő épületegyüttesben a raktárak, restaurátor-műhelyek, kutatószobák, irodák mellett a tervek szerint helyet kap majd a *Közép-Európai Művészettörténeti Kutatóintézet* és egy látogatóközpont is. Az európai viszonylatban is egyedülálló központ köré egy, a nyitvatartási időben szabadon használható 13 000 négyzetméteres parkot is kialakítanak.

A Közép-Európában egyedülálló beruházás keretében összesen csaknem 30 000 négyzetméteren világszínvonalú műtárgyraktárak és restaurátor-műhelyek jönnek létre. A tervezett központ a *Néprajzi Múzeum*, a *Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria* mellett a Városligetben található új intézményeknek biztosít szakmai és infrastrukturális háttérrel, de az elképzelések szerint a meglévő budapesti és a vidéki múzeumokkal is együttműködik a jövőben.

OMRRK – vezető tervező: *Vasáros Zsolt DLA, Narmer Építészeti Stúdió*

Az öt épületből álló komplexum legnagyobb létesítménye a közel 30 000 négyzetméteres, raktáraknak és restaurátor-műhelyeknek otthont adó épület lesz, mely a térszint alatt négy, a felett pedig háromszintes területen biztosít korszerű és biztonságos körülményeket a műtárgyak elhelyezésére. Az itt található műhelyek, irodák, műtermek alkalmasak lesznek a legmagasabb színvonalú tudományos és technikai háttérrel biztosítani az OMRRK-ban dolgozó múzeumi szakemberek számára.

Az egykori izraelita kórház imaházának rekonstruált épületében kap helyet egy több mint ezer négyzetméteres látogatóközpont, ahol az örökségvédelmi szempontok figyelembevételével történő rekonstrukció során többek között konferenciatermet, kiállítótermet és éttermet alakítanak ki.

OMRRK – vezető tervező: *Vasáros Zsolt DLA, Narmer Építészeti Stúdió*

Az épületegyüttesben több mint 3000 négyzetméteren kap otthont a *Közép-Európai Művészettörténeti Kutatóintézet* is, ahol XXI. századi színvonalon felszerelt irodák mellett könyv- és iratarchívum is segíti majd a kutatók munkáját. A volt kórház területén egy mélygarázs és egy kertészház is kialakításra kerül majd az elkövetkezendő három évben.

(Városliget Zrt.)

/Forrás: <http://epiteszforum.hu/epul-az-oroszagos-muzeumi-restauralasi-es-raktarozasi-kozpont/>

(F. Iné)

Forum Sententiarum Curiae

Tisztelt Kollégák!

Az alábbi új időszak kiadványra szeretném felhívni figyelmeteket, amely a Kúria kiadásában jelenik meg.

Forum Sententiarum Curiae Forum Sententiarum Curiae Címe: Forum Sententiarum Curiae

Elérhetőség: <http://www.lb.hu/forum-sententiarum-curiae-aktualis>

Hozzáférés: teljes szövegű, elektronikus

Részlet az első szám bevezetőjéből:

*A társadalom tagjai, a gazdaság szereplői részéről az igazságszolgáltatás mint hatalmi ággal szemben alapvető elvárás annak kiszámíthatósága, az azonos tényállású jogviták azonos szempontok alapján történő elbírálása. Az Alaptörvény egyértelmű rendelkezése értelmében a bírói jogalkalmazás egységének biztosítása a Kúria feladata. Ezt, a jogbiztonság és ezáltal a jogállamiság szempontjából kiemelkedő kötelezettségét a leg-

főbb bírói testület különböző eszközökkel tudja elérni: kollégiumi vélemények, jogegységi határozatok meghozatalával, elvi bírósági határozatok és döntések közzétételével és 2012. január 1-jétől joggyakorlat-elemző csoportok működtetésével.

Az elmúlt négy év tapasztalatai azt mutatják, hogy ezen joggyakorlat-elemző csoportok munkája során rendkívül sok információ, adat, tény gyűlt össze a vizsgálat tárgyaként kiválasztott egyes jogintézmények értelmezési lehetőségeiről, a vonatkozó jogvitákról, amelyek ismeretében még alaposabb, biztosabb iránymutatást lehetett adni a bírói gyakorlat számára. A vizsgálatokban már eddig is a társ hivatás rendek, egyetemi szakemberek legkiválóbb képviselői segítették véleményükkel a bíró tagokat. A Kúria ezt a munkát kívánja a most induló Forum Sententiarum Curiae című folyóirattal a szélesebb jogász közönség számára is elérhetővé tenni, bátorítva őket az együttgondolkodásra. A negyedévente megjelenő periodika címválasztása is ezt tükrözi: olyan, nyilvánosan elérhető platformot kíván megteremteni, ahol helye van a bírói gyakorlattal kapcsolatos szakmai vitáknak, a legkülönbözőbb érvek végiggondolásának.*
Dr. Darák Péter* a Kúria elnöke.

Az első szám teljes tartalma a következő linken (<http://www.lb.hu/forum-sententiarum-curiae-aktualis>) olvasható.

Üdvözléssel:
Gerencsér Judit
Könyvtárvezető
Kúria Tőry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára

Budapest
Markó utca 16.
1055
06-1-268-47-13
Gerencser@kuria.birosag.hu

/Forrás: Gerencser@kuria.birosag.hu

(F. Iné)

Aki létrehozta az első magyar gyerekkönyvtárat

Nyáry Krisztián

Minden szakmát vagy tudományt, amibe belefogott, a legmagasabb szinten űzte, izgága természete azonban mindig szálfka volt a hatalom sze-

mében. *Madzsar József* valószínűleg a Gulagon halt meg, ám maradandó eredmények őrzik a nevét az egészségügytől a könyvtártudományig, a sporttól a helikoptertervezésig.

Tíz ember sem tudná végigvinni, amit ő egyedül tett Magyarország modernizálásáért.

Anyai ágon cseh, apai ágon magyar családban született 1876-ban, Budapesten. Nagy műveltségű, zeneszerető apját Nagykárolyba neveztek ki távírdafőnöknek, így József és két évvel fiatalabb öccse, Imre az erdélyi városban nőttek fel. A fiúk életét meghatározta apjuk modernitás iránti rajongása. Magyarországon ők voltak az egyik első telefon-előfizetők, és apjuk laboratóriumot is berendezett nekik, ahol fizikai kísérleteket végeztek. Sajátos nevelési elvei alapján az apa minden nyáron más iparosmester műhelyébe adta be őket tanoncnak, hogy belelássanak a különböző szakmák rejtelmeibe. Madzsar József talán ennek köszönhető, hogy elveit később is gyakorlatba tudta ültetni.

Madzsar József
Fotó: BBC History

A kiskamasz a nagykárolyi piarista gimnáziumban két jó baráttra is szert tett: *Jászi Oszkára* és *Ady Endrére*. Mindkettejüktől hasznos dolgokat tanult. Ady megtanította, hogyan kell verekedni a csizmadianasokkal, Jászi pedig az iskolai önképzőkör elnökeként hasznos olvasmányokat adott a kezébe. Neki még egy dolgot köszönhetett: húga, a művészetekért rajongó *Jászi Alice* ismeretségét.

Érettségi után Madzsar a pesti orvosi karon tanult tovább. Gyenge tüdejének köszönhetően egy évet Padovában végzett, itt találkozott újra *Jászi Alice-*

zal. A gyerekkori barátságból szerelem lett. A kapcsolatot a Madzsar szülők nem nézték jó szemmel, ráadásul a postán dolgozó apa előtt a levelezésük sem maradhatott volna titokban. A fiatal medikus ezért olyan levelezőlapokat küldött kedvesének, amelyen a dekoráció szerelemi üzeneteket közvetítő gyorsírás jelekből állt, s erre a szigorú apa sosem jött rá.

Alice bátyja, Jászi Oszkár kedvelte ugyan a külön Madzsart, de izgága és kapkodó „zöldfülünek” tartotta, így ő sem örült, amikor a fiatalok 1901-ben bejelentették, hogy összeházasodnak. Amikor Alice nem sokkal később terhes lett, sokáig úgy tűnt, hogy a babát nem fogja tudni kihordani, az orvosok már lemondtak róla. A fiatal férj gyógytornagyakorlatokat dolgozott ki a számára, amelyek segítségével sikerült teljesen felerősödni. Lányuk, Lili születése után Alice elhatározta, hogy részletesen kidolgozza gyakorlatokat, és utóbb világhírű gyógytorna-rendszert honosított meg.

„Univerzális tehetségű ember”

Hogy a család megéljen, a családfő egy klinikán vállalt állást, s emellett fogorvosi praxist is indított. Már itt is forradalmi változásokra törekedett. Ő használt először Magyarországon röntgent és a műtéti altatást a fogászatban, és ő volt a porcelántömés egyik meghonosítója is. Orvskollégája azt nyilatkozta róla, hogy Madzsar „olyan univerzális tehetségű ember, aminő kevés van a szakmában”.

Már ekkor köztudott volt szociális érzékenysége, a szegény pácienseket ingyen gyógyította. A századfordulón egyre komolyabb problémát jelentett az alkoholizmus, felmérések szerint a magyar parasztság kiadásainak egyharmada pálinkára ment el. Madzsar beleásta magát a kérdés egészségügyi és szociális vonatkozásaiba. Néhány év alatt ő lett a téma első számú szakértője: vidéki előadássorozatot tartott, orvoskonferenciákat és felvilágosító akciókat szervezett, szaklapot szerkesztett, és még kormány-előterjesztést is kidolgozott. Ebben a minőségében találkozott először a munkásmozgalommal. A szociáldemokrata párt az ő tevékenységén felbuzdulva alakította meg az *Alkoholelles Munkásegyletet*, ahová Madzsart is meghívták előadást tartani.

Az önmagát „szabadszocialistának” valló Madzsar csatlakozott a *Husodik Század* folyóirat körül létrejövő *Társadalomtudományi Társasághoz*, melynek fő szervezője és motorja sógora, Jászi Oszkár volt. A modern természettudomány eredményeiről, például a sejtbiológiáról vagy az öröklő-

désről tartott közérthető formában előadásokat. Amikor 1906-ban a *Szabad Gondolat* című lap szerkesztője lett, elsőként három vezércikket közölt a következő címekkel: „Merjünk gondolkodni”, „Merjünk tudni”, „Merjünk kételkedni”. Mintha csak saját krédóját fogalmazta volna meg.

Tornagyakorlat
Fotó: Madzsar József / BBC History

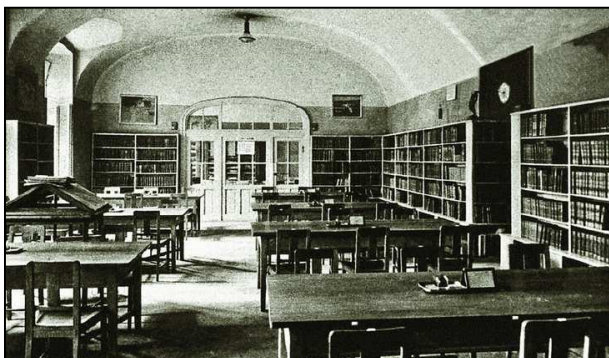
Egy barátja szerint ekkoriban „erősen halavány, majdnem vérszegény arcával, hosszú, világos szőke hajával, amely majdnem a válláig leért, világos zöld szemeivel valami prófétai kinézése volt”. A család Baross utcai otthona a világjobbító értelmiségiek, festők, írók, természettudósok, jogászok találkozóhelyévé vált. Madzsarék mindenben hajlottak a formabontó megoldásokra. Alice gyógytorna-iskolájában meztelenül tornáztak a páciensek, ami teljesen felkavarta a város férfilakosságának fantáziáját. Máskor arról jött hír, hogy a fogorvos radikális kúrával kezelte ki tüdőbetegségét: túrázással és evezéssel. Olyan sikerrel, hogy evezős négyesben versenyt is nyert, egyetlen év alatt 2700 kilométert evezett, amivel kora minden rekordját megdöntötte. Sokoldalúságára jellemző, hogy 1910-ben egy barátjával közösen szabadalmat jelent be a forgószárnyas repülőgépre, azaz a helikopterre, és egy időre lelkesen vetette bele magát a repülés technológiájába. Néhány hónappal később aztán már nem is érdekelt az egész.

60 éves gyerekeket nem lehet nevelni

Örökké képezte magát. Éppen ezért dühítette, hogy a könyvtárakban rosszul voltak katalogizálva az orvosi könyvek, és pont a legfrissebb szakirodalmat nem lehetett megtalálni. Amikor ezt elpanaszolta barátjának, *Szabó Ervinnek*, a *Fővárosi Könyvtár* új főigazgatójának, azt a választ kapta,

hogy csináljon akkor jobb katalógust. Madzsar otthagyta jól jövedelmező fogorvosi praxisát, és aligazgatói állást vállalt a könyvtárban. Bevezette a ma is használt tizedes osztályzást, majd hozzálátott a fiókkönyvtári hálózat létrehozásához. „Legszemélyesebb művének” az Almássy téren kialakított fiókot tartotta, ahol az első magyar gyerek-könyvtár is helyet kapott.

A városházán is feltűnt a mindig nagy álmokat kergető, de igen gyakorlatias orvos tevékenysége. Így a világháború kitörése után őt kérték fel a nép-egészségügyi ellátó rendszer átalakítására. A 20 százalék körüli magyarországi csecsemőhalandóság a legmagasabb volt Európában, és a háború csak rontott a helyzeten. Madzsar a rossz szociális viszonyok mellett a teljes egészségügyi tudatlanságot okolta a helyzetért. Létrehozta az ország első védőnői hálózatát, hogy minden egyes Budapesten született csecsemőnek figyelemmel kísérhesse a fejlődését. Ő javasolta elsőként, hogy a szülés és szoptatás idejére járulékat kapjanak a kismamák. Megírta *Meddő Budapest* című átfogó művét a népességfogyás okairól, és a társadalom-egészségtan magántanára lett.

Deák Ferenc könyvtár, az első budapesti nyilvános bibliotéka olvasóterme 1913-ban

Fotó: BBC History

Az első világháború első éve után statisztikát készített, amiből kiderült, hogy még a harctéren elesett katonák számát is meghaladja az egy év alatti csecsemőkéé, akik a mind rosszabb ellátás miatt halnak meg. Óriási botrányt váltott ki érvelése, amely szerint őket is a háború áldozatának kell tekinteni. Az őszirózsás forradalom idején Madzsart közegészségügyi államtitkárnak nevezték ki. Tisztségében a Tanácsköztársaság alatt is megtartották, ám hamar konfliktusba keveredett a bolsevik hatóságokkal: egyszer fizetésemelést követelt a védőnőknek, máskor pedig megtagadta,

hogyan egy apácakolostort propagandacélokból kórházzá alakítsanak.

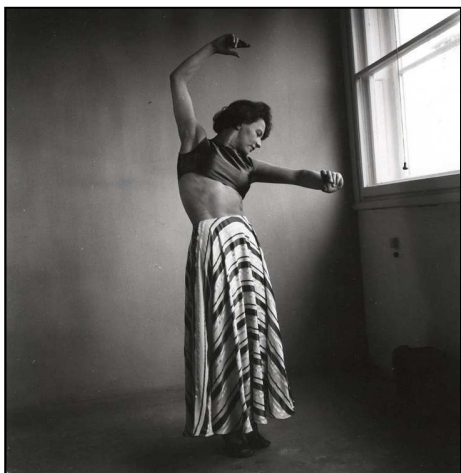
A baktériumok nem válogatnak

A Tanácsköztársaság bukása után így is vád alá helyezték mint volt kommunista vezetőt. Az egyik legfőbb vádpont az volt ellene hogy megnyitotta a fővárosi fürdőket a szegények előtt. Válasza így hangzott: „Az egészségügy nem politikum, és a baktériumok nem válogatnak forradalmárok és ellenforradalmárok között.” A hatalom ezt máshogy gondolta, és Madzsart néhány hétre letartóztatták. Ha addig nem is volt kommunista, a börtönben tényleg azzá vált. Dokumentálni kezdte rabtársai beszámolóit és a fehérterror atrocitásait, cikkeit pedig külföldre juttatta. Ezek után újabb elfogatóparancsot adtak ki ellene, emigrálni kényszerült.

Egy ideig a *Bécsi Magyar Újság* kiadóhivatalát vezette, majd úgy döntött, ismét visszatér a gyógyításhoz. A macedóniai Szkopjében vállalt fogorvosi állást, és a változatosság kedvéért a városka néprajzáról írt tanulmányt. Depressziója azonban úrrá lett rajta, elkeseredésében öngyilkosságot is megkísérelt, nem először, és nem is utoljára életében. Már a halálhíre is megjelent a hazai lapokban, amikor végre visszavonták a körözését, és hazautazhatott.

Orvosi munkát idehaza nem végezhetett, ezért barátai lexikonszerkesztői megbízásokat szereztek neki. Kiderült, hogy ebben is őstehetség, sorra kapta a felkéréseket a kor legnagyobb enciklopédikus vállalkozásaitól – a Tolnai, a Révai és a Gutenberg Lexikon szerkesztésében is részt vett. A család bevételeit ekkor már jól kiegészítette felesége egyre jövedelmezőbb iskolája, ahol a tanárképzés is beindult. Madzsar Alice emellett mozgásszínházi koreográfiáival is nevet szerzett magának, az előadások fotója a férje volt.

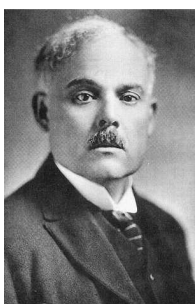
Madzsar József azonban nem csak a színházban fényképezett. A budapesti nyomornegyedekről készített szociofotóit szakszervezeti gyűléseken és munkás-kultúrkörökben vetítette, és meg is írta a témát az általa is szerkesztett marxista *Társadalmi Szemlében*. Ezzel ismét felkeltette maga iránt a rendőrség figyelmét. 1932-ben kommunista özszeesküvésben való részvétel vádjával letartóztatták, a vád szerint ő volt a szakszervezeti ellenzéki mozgalom irányítója. Első fokon 6 hónapra ítélték, másodfokon felmentették. A történet ugyanezzel a koreográfiával a következő években is megisméltődött, per, börtön és felmentés váltotta egymást.

A gyógytorna múltja
Fotó: Madzsar József / BBC History

Az idegileg kimerült Madzsar ismét öngyilkosságot kísérelt meg. Hátrahagyott levelében azt írta, hogy nem bírja a küzdelmet és a pénztelenséget. Jászi Oszkár külföldről üzentte meg a családnak sommás véleményét: „60 éves gyerekeket nem lehet nevelni és minden tanács hiábavaló.” Az idealista polihisztor egyetlen lehetőséget látott maga előtt: újabb emigrációt, ezúttal a Szovjetunióba. Tervét csak azután váltotta valóra, hogy felesége, Alice 1935-ben váratlanul meghalt. Megint letartóztatás fenyegette, amikor hamis útlevét Kassára szökött, majd éppen a 60. születésnapján kalandos körülmények között Moszkvába utazott.

Ki jelentette fel?

Jászi Oszkár
Fotó: BBC History

Madzsar hamar felismerte, hogy a Szovjetunióban nyoma sincs az áhított igazságosabb világnak. Összejárt a magyar baloldali emigránsokkal, de egy idő után e találkozókat is megmérgezte a féltékenység és az egymás iránti gyanakvás. Későbbi sorsáról csak töredékes információink vannak. 1938 márciusában egy ismerőse, *Sík Endre* hiába várta

törzshelyükön: „Egyedül ültem az asztalunknál, Madzsarra várva. Helyette *Sütő Géza* jött oda az asztalhoz, de nem ült le, csak fölényes mosollyal megkérdezte: Madzsart várja, mi? Azt ugyan várhatja, az ide többet be nem lép. Ma éjszaka elvittek. – Nem tudom elhinni! – hördültem fel önkéntelenül. – Madzsar egyike volt a legtisztább embereknek, akiket ismerek.”

Csak évtizedekkel később nyilvánosságra került KGB-aktákból derült ki a letartóztatás háttere. Egy jelentés a következőképpen fogalmaz: „Vologya született 1896-ban Kaposváron, magyar, a Szovjetunió állampolgára, 1918-tól a bolsevik párt tagja. (...) 1937–38-ban számos jelentést küldött (...) szovjetellenes tevékenységről. További jelentései alapján letartóztattuk és elítéltük Manuelt, Lubarszkijt, Dubrovszkijt, Barost, Kamert, Madzsart.” A rendszerváltás környékén publikált dokumentumokról nehéz eldönteni, hogy valódiak vagy provokációs célból készültek a Szovjetunió utolsó éveiben. Mindenesetre e papírok alapján a Madzsart feljelentő Vologya nem volt más, mint *Nagy Imre*, Magyarország később mártírhalált halt miniszterelnöke.

A tíz évre ítélt Madzsar Józsefet a '40-es évek végén állítólag még látta egy felvidéki fogolytársa a Kirovtól 150 kilométerre lévő Kotlasz lágerében, mások Szibériából hoztak róla bizonytalan hiteleségű híreket. A legvalószínűbb mégis az, hogy letartóztatása után két évvel már halott volt.

(A cikk teljes terjedelemben a BBC History új, augusztusi számában olvasható.)

(F. Iné)

Bekapná a nagyvilágot a legendás magyar Gömböc

Ábrahám Ambrus

Világhódító útra készül a találmány immár megfizethető változata. A NASA drónformának használja a Gömböcöt, ami viszont remek játék is.

Hónapokon belül piacra lépésre alkalmas termék lehet a magyar találmányból, amely már a világ leghíresebb geometriai formái közé tartozik – mondta a Népszabadságnak Domokos Gábor, a Gömböc egyik feltalálója. Megalkották ugyanis a megfizethető árú változatot, ezzel pedig eljutottak a sorozatgyártás előszobájába. A találmány –

amelynek másik alkotója Várkonyi Péter – már a bemutatásakor tudományos szenzáció volt. Ez az első olyan ismert homogén test, amelynek egy stabil és egy instabil, azaz összesen két egyensúlyi pontja van, és bárhogy tesszük le, mindig a stabil egyensúlyi pontjába tér vissza. Bizonyítható, hogy ennél kevesebb egyensúlyi helyzettel rendelkező test nem létezhet.

Évente egy sorszámozott példány készül, amely licit útján kel el (Fotó: Alain Goriely)

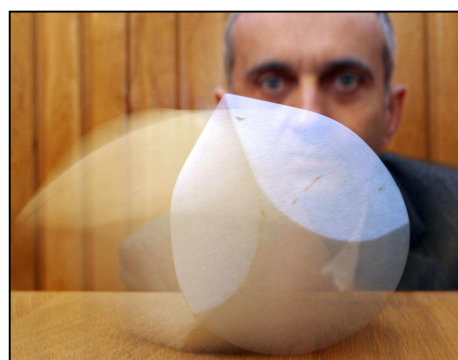
Ha a széles közvélemény előtt nem is szerepelt sokat a Gömböc, az elmúlt évek alatt szinte legenda lett: csodájára jártak a kínaiak 2010-ben a sanghaji világkiállításon. Cedric Villani, aki 2010-ben megkapta a matematikusok Nobel-díjának tartott Fields-érmét, Théorème vivant (A tétel születése) című könyvében egész fejezetet szentel a Gömböcnek. A magyar találmány eljutott a világ leghíresebb matematikai gyűjteményébe, a göttingeni egyetemre is, ahol sorszámos változatot állítanak ki belőle. Ott van az oxfordi egyetem 2013-ban átadott matematikatudományi központjában, a Cambridge Egyetem Tudománytörténeti Múzeumában, a párizsi Poincaré Intézetben és a Princeton Egyetem matematika tanszékén is.

Szinte „szakrális” rajongás övezi a Gömböc sorszámozott példányait: évente a gyártható példányok száma az aktuális év "sorszámával" bővül, így most 2016 ilyen példány lehetne. Ha ugyanazt a sorszámot többen is szeretnék, licitálniuk kell. Bármelyik szám megvásárolható, amelyet még nem adtak ki. A legnagyobb „sorban állás” most éppen a jövő évi darabért, a 2017-es számúért van. A feltaláló szerint számozott példányból néhány tucat kelt már el, de kérdésünkre, hogy kiknél pihennek a Gömböcök, nem kívánt neveket mondani. A normál – sorszám nélküli – darabokból viszont több ezer került már magánszemélyekhez.

A Gömböc eddigi sikere miatt is kulcskérdés, hogy a nagyszériás gyártás profi műszaki színvonalon

kezdődhesse, ez a technológia ugyanis rengeteg buktatót rejt magában. A legyártott test „mérettűrése” század milliméteren belüli, ráadásul létfontosságú a teljesen homogén anyagsűrűség is, hiszen a kész Gömböc belsejében még egy mikrobuborék sem lehet.

– Kezdetből az volt az álmom, hogy a matematika iránt érdeklődő diákokhoz is eljusson a Gömböc – mondta a feltaláló. Ám idáig nagyon hosszú út vezet. – 2007 nyarán kísérleteztünk vele először, és azóta csak gyűltek a lakásunkban az elfuserált, nem működő példányok. A NASA egyik beszállítója is megpróbálta legyártani, de megbuktak vele: a mutatós krémszínű darabok sajnos több stabil pontban is megálltak – mesélte Domokos Gábor.

Domokos Gábor és a világhírű találmány Balogh László; Reuters

Rengeteg technológiát és előállítási folyamatot próbáltak ki az évek során, míg végül összeállt a „játék Gömböc”. Az újdonság speciális műanyagból készül, hibrid technológiával, így körülbelül tízezer forint lehetne az ára. A végső cél az ötezer forint elérése. A jelenleg is kapható, CNC-géppel megmunkált, alumíniumból készült változatok ára 199 eurótól, vagyis 60–65 ezer forinttól kezdődik. A feltaláló még korábban beszélt arról a Népszabadságnak, hogy sokan érdeklődtek üzleti céllal a Gömböc iránt, ám kizárólag a lélektani százeurós ár alatt láttak benne lehetőséget. Ez eddig reménytelennek tűnt.

Kipróbálták a 3D-s nyomtatást is: ezzel egy Gömböc előállítása ezer euróba került. Lelkesedésünket, hogy akkor a „kis Gömböc” hamarosan az üzletekben, játékboltokban is kapható lesz, Domokos Gábor valamelyest lehűtötte. A piacra lépés más részleteit is tisztázni kell, és az alacsony ár mellett méltó csomagolásra van szükség – hívta fel a figyelmet. Mivel nemzetközi megjelenésben gondolkodnak, reálisan jövőre lesz kapható a nagy

szériás „kis” Gömböc – tette hozzá. – A Gömböc-
cel kapcsolatos legfontosabb feladatomban az egyedi,
sorszámozott darabok sorsának felügyelete –
mondta. Számos projektben végez tudományos
munkát, idejének nagy részét ez köti le. A Gömböc
története jelenleg három szálon fut, és ebből a
nagy szériás Gömböc előállítására csupán az egyik.

A NASA is használja a fejlesztést.

A feltalálók számára a fejlesztés legkedvesebb
része a tudományos tevékenység, ami növeli a
keresletet és a Gömböc presztízsét is. Legutóbb a
NASA-val közösen publikáltak tanulmányt a világ
legismertebb tudományos folyóiratában a Nature
Communicationsben. Ebben a Marson fellelhető
kavicsok és homokszemek formájából következtet-
tek a bolygón korábban tapasztalható folyóvízi
tevékenységre. A magyar kutatók akkor kerültek a
NASA látókörébe, amikor világossá vált, hogy a
kavicsok formájából lehet következtetni a történet-
re. Ezután a Pennsylvaniai Egyetemre is meghí-
vást kaptak: ott működik a világ egyik legmagas-
sabban jegyzett automatizálás, robot- és
drónkutatási központja (a GRASP lab). Domokos
Gábor látogatása során megmutatták a már köte-
lékben reptetett piko drónokat is, amelyek formája
szintén Gömböc. A labor munkatársai azért döntöt-
tek így, hogy a drónok ütközés után stabilak ma-
radjanak.

/Forrás: <http://nol.hu/tud-tech/bekapna-a-nagyvilagot-a-legendas-magyar-gomboc-1624337/>

(F. Iné)

Könyvnyomtatás, vagy e-könyvek – előnyök és hátrányok

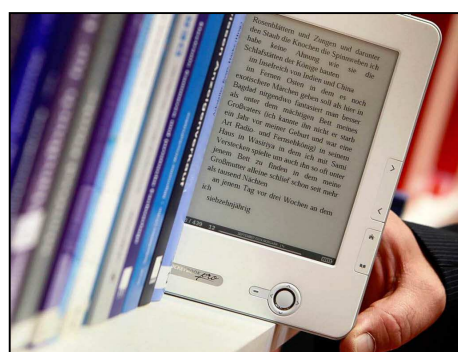
Az e-könyv környezeti szempontból előnyösebb,
gondolhatnánk elsőre. De a helyzet közel sem
ennyire egyszerű. Sőt a környezeti szempontok

mellett kulturális és egészségügyi szempontok is
léteznek.

Környezeti hatások

Sok környezettudatos ember váltott át az e-könyv
olvasókra, mivel azok sokkal környezetbará-
tabbnak tűnnek. Ez első látásra valóban úgy tűnik,
hiszen egyetlen e-könyv olvasó könyvek százait
helyettesítheti. Legalábbis elméletben. A való élet-
ben a kutatások azt mutatják, hogy a kérdés közel
sem ennyire egyszerű. Egy svéd kutatás szerint,
ha 10 percnél rövidebb időt töltünk hírolvasással,
akkor valóban az elektronikus készülékek ökológiai
lábnyoma a kisebb. Ha azonban növeljük az olva-
sással töltött időt, akkor a nyomtatott sajtótermé-
kek már kevesebb szén-dioxid kibocsátással jár-
nak, mint a különböző elektronikus lehetőségek.

Hogy lehetséges mindez? Nos, a válasz egyszerű.
Az e-könyv olvasók is rendelkeznek életciklussal,
és legyártásuk rengeteg energiát és különleges
nyersanyagokat igényel. Ha a teljes életciklust
figyelembe vesszük, akkor egy e-könyv olvasó
nagyjából 100 hagyományos könyv kinyomtatásá-
val azonos nagyságrendű környezeti terhelést
okoz. Noha elméletben egy e-könyv olvasón ennél
sokkal több könyv is elolvasható lenne, a gyakorla-
ti adatok azt mutatják, hogy kevés e-könyv olvasó
éli meg azt az életkort, hogy tulajdonosa 100
könyvet teljesen végigolvasson vele. A környezeti
hatások tehát közel sem egyértelműek, és a kifeje-
zetten a környezeti hatásokra koncentrált tanul-
mányok is sokféle eredményt mutatnak. A kérdés
tehát legalábbis összetett, és a vitában nem csak
környezeti kérdések merülnek fel.

Egészségesebb a hagyományos könyv?

Legutóbb a Harvard Egyetem kutatása mutatta ki,
hogy az e-könyveknek lehet kedvezőtlen egész-
ségügyi hatása. A kutatók szerint az e-könyv olva-
sása az esti órákban csökkenti az alváshoz szük-

séges melatonin hormon termelődését. Éppen ezért alvásunk nem lesz elég mély és pihentető. A melatonin hiánya, vagy csökkent mennyisége pedig rengeteg egészségügyi problémával, például a daganatos megbetegedésekkel is összefüggésbe hozható. A probléma hátterében vélhetően az áll, hogy az e-könyv olvasó túl sok fényt juttat a szembe, így csökkentve a melatonin termelődését.

Kulturális és mentális hatások

A fenti hatások mellett van még egy, amelyről talán a legtöbb szó esik. Ez pedig a kulturális és mentális hatások. Az e-könyv olvasók ma már nem csak olvasásra, de zenehallgatásra és egyéb más funkciókra is alkalmas. Ez pedig csökkenti a figyelmet és a koncentrációt. Több kutatás is kimutatta, hogy az elektronikus eszközön olvasott tartalmak szövegértése gyengébb, mint a hagyományos, nyomtatott könyveken olvasott tartalmak szövegértése. Bár ennek pontos háttere nem világos, a kutatók szerint ez azzal is összefüggésben lehet, hogy a nyomtatott könyv olvasása során nem csak vizuális élmény ér minket, de tapintjuk is a könyvet, érezzük annak illatát, és a több érzékszervre gyakorolt hatás miatt az olvasott tartalom erősebben rögzül a memóriában. Egyes szerzők és kutatások azt is felvetik, hogy az elektronikus tartalmak olvasása gondolkodási mintázatunkat is átalakítja, magyarul szólva átalakul gondolkodásunk. Ahogy 500 évvel ezelőtt a nyomtatott könyv feltalálása teljesen új pályára állította civilizációnkat, egyes szerzők felvetik hasonló radikális változásokat hozhat az elektronikus olvasás is. A közvetlen környezeti hatások mellett tehát rengeteg egyéb szempont merül fel, és nem biztos, hogy az e-könyv bizonyul helyes választásnak hosszú távon.

/Forrás: <http://greenfo.hu/hirek/print/2016/07/04/konyvnyomtatasi-vagy-e-konyvek-elonyok-es-hatranynok/>

(F. Iné)

Online is látogatható az Osztrák Nemzeti Könyvtár díszterme

A Google Arts & Culture oldalán keresztül mostantól bárki ingyen, a karosszékekben ülve nézhet körül az Osztrák Nemzeti Könyvtár dísztermében. A kupolában található freskót pedig olyan közelről tanulmányozhatja, ami még a helyszínen sem lehetséges.

Az Osztrák Nemzeti Könyvtár (Österreichische Nationalbibliothek) díszterme egyike a világ legszebb könyvtárainak, évente 200 ezer látogatót vonz. A polcain sorakozó 200 ezer kötetet 1501 és 1850 között adták ki, és köztük van Savoyai Jenő 15 ezer könyvet számláló gyűjteménye is. A Habsburgok egykori udvari könyvtára Johann Bernhard Fischer von Erlach udvari építész tervei alapján épült VI. Károly német-római császár uralkodása idején.

Az 1723 és 1726 között a bécsi Josefsplatzon emelt barokk palota dísztermét a Google Arts & Culture oldalán keresztül mostantól bárki bejárhatja, sőt, közvetlen közelről tanulmányozhatja a kupola freskóját. Aki ránagyítja a képre, az akár még azt a 18. században keletkezett repedést is megtalálhatja, amelyet Franz Anton Maulbertsch javított ki a festményen 1769-ben, miután nagyszabású javítási munkákkal sikerült megakadályozni, hogy beszakadjon a kupola.

A 80 méteres díszteremről 360 fokos kamerával készült felvétel, így annak minden szegletét megvizsgálhatja a virtuális látogató. Aki akar, egyetlen kattintással, a könyvtár online katalógusán keresztül bele is lapozhat az itt található hatalmas gyűjteményt reprezentáló negyven könyv valamelyikébe. A kiválasztott kiadványok a 16., 17. és 19. századból valók és mindenféle műfajt felölelnek. Van köztük szakácskönyv, képeskönyv gyerekeknek, reneszánsz társastánckönyv, botanikai szakkönyv, kézikönyv szülések levezetéséhez és erődök építéséhez, valamint a Luther-Biblia és Goethe „Az ifjú Werther szenvedései” című regényének első kiadása is.

„Nagyon örülünk az együttműködésnek az Osztrák Nemzeti Könyvtárral. Mindenkit lenyűgöz a díszterem csodás építésze és a gyönyörű freskók” – magyarázza Simon Rein, a Cultural Institute.

/Forrás: http://www.museum.hu/hir/6031/Online_is_latogathato_az_Osztrak_Nemzeti_Konyvtar_diszterme/

(F. Iné)

Ügyfélszolgálati tréningen vettek részt az EKSZ munkatársai az ELTE Egyetemi Könyvtárban

Dr. Ficzkó Zsuzsanna stratégiai menedzsment tanácsadó, szervezet- és működésfejlesztési szakértő vezetésével 2016. július 11. és július 14. között az EKSZ hálózati könyvtárainak közönség- és ügyfélszolgálati osztályain dolgozó munkatársai ügyfélszolgálati tréningen vettek részt, melynek költségeit az *Egyetemi Könyvtár* finanszírozta.

A Könyvtári Tanács Minőségirányítási Koordinációs Bizottsága képzési tervében szereplő négy napos intenzív képzés keretében hatékony ügyfélkezelési stratégiákat sajátíthattak el kollégáink. Hasznos tanácsokat kaptak a kommunikációs eszköztár fejlesztéséhez és hatékony használatához, a feladatok megoldása, a résztvevők közötti folyamatos interakció és a közös értékelések pedig hozzájárultak az önismeret gyors fejlődéséhez és a kommunikációs készség fejlesztéséhez. Az olvasókkal folytatott sikeres kommunikáció záloga ugyanis az ügyfél pontos megértésében, a félreértések elkerülésében rejlik, melyhez elengedhetetlen az információk érthető közvetítése és az ügyfél értő, figyelmes meghallgatása.

A reklamációk professzionális kezelése mellett olykor azonban szükség van a saját álláspont meggyőző, ugyanakkor empatikus képviselőre is. A tréning célul tűzte ki, hogy az ügyfélszolgálatban dolgozó munkatársaink a hétköznapi gyakorlat során alkalmazni tudják azokat a konstruktív eljárásokat a konfliktuskezelésben, amelyek által az egyéni stresszállapotok kialakulása megelőzhető. A modulok az alapvető tárgyalástechnikai, motivációs, konfliktuskezelési és prezentációs technikai ismeretek megszerzésével a résztvevők jövőbeni munkasikereihez és a könyvtárak ügyfélszolgálati hatékonyságának növeléséhez járultak hozzá. A

könyvtárak működésének minősége szempontjából az ügyfélszolgálat minősége szintén meghatározó elem, ezért az ügyfélszolgálati tréning a hálózati könyvtárak minőségfejlesztését, a szolgáltatásminőség javítását, valamint a látogatói elégedettség biztosítását és fokozását is elősegíti.

/Forrás: <http://konyvtar.elte.hu/hu/node/4120/>

(F. Iné)

Orbán Viktor a közlönyben okézte az Országos Széchényi Könyvtár fejlesztésével összefüggő feladatokról szóló határozatot

- Tervezési program készül a műszaki állapot a hatékony működés és a műemléki védettség kulcsszavakkal 2016.09.05.
 - Felújítják a díszlépcsőházat.
 - A Mátyás-termet rekonstruálják.
 - A nyugati oldal megújul a Tabán felől.
 - A terasz megújul az Oroszlános udvar felől.
 - A toronyraktárakat visszabontják.
 - Tervpályázat lesz. 2016.09.05.
 - Az EMMI a programról és a költségekről előterjesztést készít a tervpályázat eredménye után.
 - Piliscsabán lesz a raktár, meg kell hozzá venni egy ingatlant.
 - Az MNV fogja intézni a vásárlást.
 - Van egy külterületi Piliscsabai ingatlan is a tervben.
 - Augusztus végéig az NFM Balog Zoltánnal és Lázár Jánossal előterjesztést készít az OSZK archiválási és átmeneti raktárának megvalósítására irányuló tervekről és a költségvetésről.
- Kb. ennyi a Kormány 1387/2016. (VII. 21.) Korm. Határozata.

SZÖVEGHŰEN:

A Kormány az Országos Széchényi Könyvtár korszerű működési feltételeinek biztosítása érdekében

1. felhívja a nemzeti fejlesztési minisztert, hogy az emberi erőforrások minisztere, a Miniszterelnökséget vezető miniszter és a nemzetgazdasági miniszter bevonásával készítse el a Budavári Palota F. épülete nemzeti könyvtári funkciójának megújítását megalapozó tervezési programot, amely együttesen tartalmazza az épület műszaki állapotához, a nemzeti könyvtár hatékony működtetéséhez, valamint az épület műemléki védettségéhez kapcsolódó elemeket;

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter emberi erőforrások minisztere Miniszterelnökséget vezető miniszter nemzetgazdasági miniszter
Határidő: 2016. szeptember 15.

2. egyetért azzal, hogy a Budavári Palota F. épület belső tereinek műemléki rekonstrukciója keretében, a könyvtárszakmai funkciók alapján, az eredeti tervek felhasználásával sor kerül a díslépcsőház helyreállítására, a Mátyás-terem rekonstrukciójára, a nyugati oldal teljes teremsorának megújítására, a keleti oldalon a díszteremnek és a hozzá kapcsolódó terasz historizáló állapot szerinti megújítására és a toronyraktárak visszabontására;

3. felhívja az emberi erőforrások miniszterét, hogy a Miniszterelnökséget vezető miniszter bevonásával az épület rekonstrukciójával kapcsolatban tervpályázat kiírásáról gondoskodjon;
Felelős: emberi erőforrások minisztere Miniszterelnökséget vezető miniszter
Határidő: 2016. szeptember 15.

4. felhívja a Miniszterelnökséget vezető minisztert, hogy az emberi erőforrások minisztere és a nemzetgazdasági miniszter bevonásával készítsen előterjesztést a Kormány részére a 2. pontban meghatározott rekonstrukció tervezési programjáról, ütemtervéről és költségigényéről, a 3. pontban meghatározott tervpályázat eredményeinek figyelembevételével;
Felelős: Miniszterelnökséget vezető miniszter emberi erőforrások minisztere nemzetgazdasági miniszter
Határidő: a tervpályázat eredményhirdetését követően azonnal

5. egyetért a Makovecz Imre Bátyája projekt megvalósításához szükséges, jelenleg az Isteni Megváltóról Nevezett Nővérek Kongregációja Magyar Tartomány tulajdonában álló Piliscsaba, belterület 1602/4. hrsz., és a Piliscsaba, külterület 080/13. hrsz alatti, valamint magánszemély tulajdonában álló Piliscsaba, belterület a 1602/4/A. hrsz. alatti, természetben a 2081 Piliscsaba, Fő út 2/A. szám alatt található ingatlanok állam által történő megszerzésének szándékával;

6. felhívja a nemzeti fejlesztési minisztert, hogy a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság útján gondoskodjon a Piliscsaba, belterület 1602/4. hrsz. alatti és a Piliscsaba, belterület 1602/4/A. hrsz. alatti ingatlanok legfeljebb a független ingatlanforgalmi

szakértő által meghatározott forgalmi értéken történő megszerzéséről;
Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter
Határidő: azonnal

7. felhívja a földművelésügyi minisztert, hogy a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet útján gondoskodjon a Piliscsaba, külterület 080/13 hrsz. alatti ingatlan állam tulajdonába kerülése érdekében szükséges intézkedések megtételéről;
Felelős: földművelésügyi miniszter
Határidő: azonnal

8. felhívja a nemzeti fejlesztési minisztert, hogy az emberi erőforrások minisztere és a Miniszterelnökséget vezető miniszter bevonásával készítsen előterjesztést a Kormány számára az Országos Széchényi Könyvtár archivális és átmeneti raktárának megvalósítására irányuló tervekről és a költségtervről.
Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter emberi erőforrások minisztere Miniszterelnökséget vezető miniszter
Határidő: 2016. augusztus 31.

Orbán Viktor s. k., miniszterelnök

/Forrás: <http://konyvtaros.tumblr.com/post/147786659767/orb%C3%A1n-viktor-ak%C3%B6z%C3%B6nyben-sk-zta-azorsz%C3%A1gos/>

(F. Iné)

The Street Librarian

Az oregoni Portland-ben működő szolgáltatás a város hátrányos helyzetű és hajléktalan lakosainak kínál olvasnivalót.

A 6 könyvtáros, aki a szolgáltatást önkéntes alapon főleg adományokból származó könyvekkel működteti, s meghatározott időben meghatározott helyen érhető el hétről hétre, jelenleg mintegy 5000 embert lát el könyvvel. A könyveket a hagyományos könyvtárhoz hasonlóan lehet kikölcsönözni, Street Library olvasójeggyel, ingyen.

A könyvön túl pedig egy baráti beszélgetést, nyitottságot és odafigyelést kapnak a rászorulóknak, akikhez lehet, hogy napokig senki más nem szól.

/Forrás: <http://librariandbd.blogspot.hu/2016/07/the-street-librarian.html/>

(F. Iné)

A Huawei okosítja a BorsodChem gyártását

SÁGI GYÖNGY

Okos gyár lesz a *Borsodchem*. A kazincbarcikai vegyipari csoportot öt éve megvásároló kínai *Wanhua* nálunk építi fel európai adatközpontját is. A szállító a *Huawei* lesz.

Stratégiai együttműködési megállapodást kötött Magyarország és egyben a régió legnagyobb, valamint Magyarország második legnagyobb kínai befektetője, a BorsodChemet tulajdonló Wanhua csoport és a Huawei Technologies. A két cég együttesen közel 5 ezer embernek ad munkát Magyarországon.

A megállapodás szerint a Huawei Magyarország valósítja meg a Wanhua csoport regionális gyártásához és működéséhez szükséges infokommunikációs háttérét, valamint ennek részeként a felhő alapú európai szintű adatközpontját. Az adatközpontban tárolják és elemzik majd a cég működésével kapcsolatos adatokat. Elsősorban a Wanhua európai üzemeinek és ellátó hálózatának a hatékonyságát kívánják ezzel javítani.

Könnyebb lesz egyedi termékeket gyártani

A Huawei a későbbiekben aktív részt vállal a vegyipari cég gyártótevékenységének digitalizálásában, konkrétan az okos gyártással összefüggő fejlesztésekben. Ettől azt várják, hogy a gyárakat gyorsabban lehet „újraprogramozni”, és az egyedi termékek piacra viteléhez szükséges idő is lerövidülhet.

A kínai vegyipari csoport 2005-ben alakult. Világszerte több mint 10 ezer főt foglalkoztat, árbevétele tavaly 4,1 milliárd euró, adózás előtti profitja 677 millió eurós volt. A Borsodchem a bevételekhez 1,13 milliárd euróval járult hozzá, a nettó nyeresé-

ge 50 milliós volt. A Wanhua fő profilja a műanyagipari alapanyagként felhasznált izocianát (MDI) előállítás, ebben a világ legnagyobb gyártójának számít. A termékeit széles körben alkalmazzák az autógyártásban, az építő-, a könnyű-, a gyógyszer-, hadi- és a légiiparban, valamint a háztartási kisgépek gyártásában.

Magyarország a kínai cégek európai hídfőállása

A Wanhua 2011-ben 1,26 milliárd euróért vásárolta fel a BorsodChemet, melynek Kazincbarcikán kívül Csehországban és Lengyelországban is van gyártóüzeme. A múlt év végéig a Wanhua itteni befektetéseinek teljes értéke elérte az 1,8 milliárd eurót, amivel Közép-Kelet-Európa legnagyobb kínai befektetőjévé vált.

A Huawei, amely ma már a világ egyik vezető információs és kommunikációs technológiai szállítója, 11. éve van jelen Magyarországon, ahol a második legnagyobb globális gyártó és logisztikai bázisát hozta létre néhány éve.

/Forrás: <http://bitport.hu/kinai-adatkozpont-es-okos-gyartas-magyarorszagon/>

(F. Iné)

Egy W3C dokumentum

Szeretném felhívni a figyelmet egy W3C dokumentumra, amit néhány napja tett közzé az egyik szerző, az ismert könyvtáros szakértő *Karen Coyle*:

SHACL Core Abstract Syntax and Semantics
<https://www.w3.org/TR/2016/WD-shacl-abstract-syntax-20160825/>

A SHACL a Shapes Constraint Language rövidítése ami egy szabványtervezet, a fenti dokumentum ennek rövidített és olvashatóbb változata. A SHACL egy absztrakt nyelv amivel adatellenőrzéseket lehet definiálni, pl. egy bibliográfiai rekord adott mezője milyen értékeket vehet fel, lehet-e adott mezőt ismételni, milyen belső adatstruktúrát kell felvennie stb. A SHACL az RDF-re épül, ezért annak terminológiai készletét használja, de valójában nem csak szigorúan RDF alapú adatbázisok szerkezetése, hanem (néhány kivételtől eltekintve) relációs és NoSQL alapú adatszerkezetek esetében is remekül alkalmazható.

Egy példa:

szabály:
 <NoActionIssueShape> sh:property [sh:predicate
 ex:state; sh:in (ex:Resolved, ex:Rejected)] .

magyarázat
 <NoActionIssueShape> – ez a szabályunk azonosítója

sh:property – ... amire igaz a következő állítás
 [;] – ez egy olyan állítás, aminek nincs azonosítója (ún. blank node) és két részből áll, amelyeket pontosvessző választ el

sh:predicate – a vizsgálandó elem az RDF triplet egyik predikátuma, vagyis az állítmány (relációs adatbázisban: a rekord egyik mezője)

ex:state – ez a kiválasztott predikátum (az példa névtér "state" nevű tulajdonsága)

sh:in – ez a tulajdonképpen megkötés: a state tulajdonságértékének egy kötött listából kell származnia, minden ettől eltérő érték hibás

ex:Resolved, ex:Rejected – a példanévtérben definiált értékek.

vizsgált rekordelemek:

<issue1> ex:state ex:Resolved .

<issue2> ex:state ex:Unresolved .

Ez két egyszerű állításhármas. Az első esetben a state értéke Resolved, a másodikban Unresolved. A Resolved rendben is van, hiszen a szabályban definiált felsorolás egyik eleme, viszont a második, az Unresolved nincs benne a szabályunkban, tehát az ellenőrzés során ez hibát fog okozni.

Mi ebben az újdonság, hiszen különféle adatbázisokban létre lehet hozni ehhez hasonló szabályokat? A probléma ott van, hogy egyrészt a legtöbb adatbázisban ez csak elvi lehetőség és erősen technológiaspecifikus, másrészt amikor adatcseréről van szó (közös katalogizálás, aggregálás, rekordhonosítás stb.), akkor a rendszeren belül esetlegesen meghozott szabályokat szinte sosem viszik át az új rendszerekre. A SHACL egy nagyon jó és rugalmas alapszótárat biztosít tehát az adatellenőrzések definiálására, úgy, hogy azt a közgyűjteményi szakértő is, és a programozó is megértheti.

Király Péter közlése.

/Forrás: <https://www.facebook.com/groups/312261069629/>

(Válogatta: B. Bné)

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

Berke Barnabásné

Bilicsi Erika

Dancs Szabolcs

Fonyó Istvánné

Giczi András Béla

Hegyközi Ilona

Holl András

Prokné Palik Mária

Tószegi Zsuzsanna

Virágos Márta